JUDECĂTORIA CHIȘINĂU
(sediul Ciocana)
Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Mihail Sadoveanu, 24/1, MD-2044
E-mail: jci@justice.md; Tel.: /+373 22/ 42-53-22; 34-41-07
www.instante.justice.md

CONSILIUL SUPERIOR AL MAGISTRATURII
JUDECĂTORIA CHIȘINĂU
SEDIUL CIOCANA
Înregistrat 09-2-1268
04 03 2026

Curtea Constituțională a Republicii Moldova

Adresa: *Strada Alexandru Lăpușneanu 28, Chișinău*

Judecătoria Chișinău (*sediul Ciocana*), vă remite în adresa Curții Constituționale sesizarea petiționarilor Ala Gherman și Pavel Gherman.

Anexă: cauza nr.10-2712/2024 pe 35 file.

copie

Constantin Damaschin,
Președinte interimar al Judecătoriei Chișinău

Executor: Stratulat Maria

15:40
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
A REPUBLICII MOLDOVA
Intrare Nr. 389
"04" 03 2026

Sesizare privind excepția de neconstituționalitate

prezentată în temeiul Legii nr. 74 din 10.04.2025 cu privire la Curtea Constituțională şi al Codului jurisdicției constituționale nr. 502-XIII/1995

de ridicare a excepției de neconstituționalitate in integrum a sintagmei prescrise de Legiuitor la art. 90 alin. (12) pct. 13) din CPP

Martorul are dreptul: [...] 13) să i se restituie bunurile ridicate de organul de urmărire penală sau prezentate de el însuşi în calitate de probe, să primească documentele, ce îi aparţin, în original.

la incidență normativă prin **omisiune şi prin efect cu Constituția** , **în măsura în care** Legiuitorul prin cod a proclamat pur formal dreptul martorului de a primi înapoi documentele ce îi aparțin, în original, dar **nu a instituit garanții efective** (obligație de restituire, termene, condiții de refuz, motivare, control judiciar), permițând **reținerea arbitrară** a documentelor sau negarea deținerii acestora de către instituțiile Statului, contrar probelor doveditoare a inversului, o anume această omisiune **blochează accesul efectiv la justiție și dreptul la apărare**, întrucât documentele sunt **probe indispensabile** într-o **revizuire pendinte a dosarului nr. 2008030943**, iar proba/probarea constituie mijloc de apărare și de acces efectiv la procedura de revizuire sub toate temeiurile prevăzude de Legiuitor; fiind totodată afecteat **dreptul de proprietate** și **securitatea juridică**, contrar **art. 1 alin. (3), 7, 20, 23, 26, 46, 54, 127 Constituție**, coroborat cu **art. 6, 13 CEDO** și **art. 1 Protocolul nr. 1**

fiind la caz aplicabilă *mutatis mutandis* Jurisprudența **Curții Constituționale permanentă, dar și recentă** prin **HCC nr. 11 din 23.09.2025**, fiind justificată constatarea neconstituționalității și restabilirea **prevalenței drepturilor fundamentale** asupra oricărei discreții administrative/judiciare.

A. Autorii excepției de neconstituționalitate

A.1. Persoană fizică

1. Nume: GHERMAN
2. Prenume: PAVEL

A.1. Persoană fizică

1. Nume: GHERMAN
2. Prenume: ALA

A.3. Instanța de judecată

1. **Judecătoria Chișinău, Sediul Ciocana**
2. **Judecător: Vladislav NEGRU**
4. Strada Mihail Sadoveanu 24/1, MD-2044, mun
5. Telefon: 022 333 665

Dosarul penal nr. 10-2712/24 (cauza penală nr.2014020206 de învinuire a cet. Vutcărău Vasile conform art. 312 Cod penal)
PIGD nr.1-21107835-12-10-17122024-1

B. Informații pertinente despre cazul dedus judecății instanței de drept comun

1. Excepția de neconstituționalitate dedusă controlului Curții Constituționale se înscrie într-un context procesual complex, determinat de interacțiunea dintre două proceduri penale distincte, dar profund interdependente, și anume cauza penală nr. **2014020206**, în care Gherman Ala are calitatea de martor, și dosarul penal nr. **2008030943**, aflat în procedură extraordinară de revizuire, în care Gherman Ala și Gherman Pavel au calitatea de revizuienți, în interesele SRL „Penomet Grup" și ale persoanei condamnate Gherman Ion.
2. Legătura dintre aceste două cauze nu este una formală sau circumstanțială, ci una substanțială și funcțională. Documentele ridicate în cadrul primei cauze constituie, în mod direct, temeiuri de revizuire în cea de-a doua, iar imposibilitatea de a le recupera sau utiliza generează efecte juridice imediate asupra exercitării drepturilor procesuale în procedura de revizuire.
3. În cadrul cauzei penale nr. 2014020206, având ca obiect investigarea infracțiunii prevăzute de art. 312 Cod penal în privința șui Vutcărău Vasile, fals pretinsă parte vătămată în dosarul nr. 2008030943, organul de urmărire penală a procedat, la data de **18 februarie 2014**, la ridicarea unor documente **în original de la Gherman Ala, în calitatea sa de martor**. Ridicarea a fost efectuată în baza **actelor oficiale de procedură -- Ordonanța de ridicare din 18.02.2014 și Proces verbal de ridicare din 18.02.2014, documentele respective fiind preluate în posesia statului.**
4. Documentele ridicate nu reprezentau bunuri aparținând statului și nici obiecte a căror deținere ar fi fost interzisă sau periculoasă. **Ele constau în documente private, cu caracter fiscal-contabil, contractual și juridic, aparținând SRL „Penomet Grup" și reflectând raporturi comerciale reale, desfășurate anterior, cu implicații patrimoniale concrete.** Aceste înscrisuri întruchipează nu doar suporturi materiale de informație, ci interese patrimoniale protejate de Constituție și de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, având totodată o valoare probatorie determinantă.
5. Ulterior ridicării, documentele au rămas în posesia organelor de urmărire penală, fără a fi restituite titularului lor și fără a fi puse efectiv la dispoziția acestuia pentru a fi utilizate în alte proceduri judiciare. **Această situație a căpătat o semnificație juridică deosebită în momentul în care, în dosarul penal nr. 2008030943, a fost inițiată procedura extraordinară de revizuire.**
6. În cadrul acestei proceduri, Gherman Ala și Gherman Pavel au dobândit calitatea de revizuienți, **iar temeiurile invocate pentru revizuire se întemeiază, *inter alia*, pe documentele ridicate anterior în cauza nr. 2014020206. Codul de procedură penală impune revizuienților obligația de a anexa probele care confirmă temeinicia cererii de revizuire, ceea ce face ca accesul efectiv la documentele originale să nu fie un aspect secundar sau facultativ, ci o condiție esențială pentru exercitarea dreptului procedural la revizuire.**
7. Conștienți de această obligație legală și de rolul determinant al documentelor respective, autorii excepției au formulat demersuri explicite către procuratură, solicitând restituirea documentelor ridicate în original de la martorul Gherman Ala, precum și eliberarea unor copii autentificate ale rapoartelor de expertiză efectuate în cauza nr. 2014020206. **Aceste demersuri au indicat în mod expres destinația judiciară a documentelor, respectiv utilizarea lor în procedura de revizuire pendinte, și au fost formulate în termenele prevăzute de lege.**
8. Cu toate acestea, procuratura nu a restituit documentele, nu a prezentat un refuz motivat, nu a indicat un termen de soluționare și nu a pus documentele la dispoziția instanței de revizuire. **Această inacțiune a generat o situație de blocaj procedural, în care revizuienții sunt obligați prin lege să prezinte probele care le susțin cererea, dar sunt, în același timp, lipsiți de accesul la aceste probe, aflate în posesia statului.**
9. În aceste condiții, autorii excepției au sesizat judecătorul de instrucție în procedura prevăzută de **art. 313 Cod de procedură penală**, solicitând constatarea ilegalității inacțiunii procuraturii și obligarea acesteia la restituirea documentelor și la asigurarea accesului efectiv la probele indispensabile procedurii de revizuire. În cadrul acestei proceduri, **judecătorul de instrucție este chemat să aplice dispozițiile art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP**, normă care consacră, la nivel formal, dreptul martorului de a primi înapoi documentele ce îi aparțin
10. Astfel, modul în care este formulată și aplicată această normă devine determinant pentru soluționarea cererii pendinte în fața instanței de drept comun. **Lipsa unor garanții normative clare privind obligația de restituire, termenele, mecanismele de constrângere și prioritizarea drepturilor fundamentale creează un**

vid normativ care afectează în mod direct soluționarea cauzei și justifică activarea controlului de constituționalitate. Legătura dintre restituirea documentelor ridicate în cauza penală nr. 2014020206 și posibilitatea reală de exercitare a procedurii extraordinare de revizuire în dosarul penal nr. 2008030943 nu este una indirectă, eventuală sau ipotetică, ci una **directă, necesară și determinantă**, izvorâtă chiar din arhitectura Codului de procedură penală.

11. Potrivit reglementării legale, revizuirea nu constituie o cale de atac abstractă sau discreționară, ci un remediu judiciar extraordinar condiționat strict de **invocarea și dovedirea unor temeiuri concrete**, prevăzute expres de lege. În acest sens, Codul de procedură penală impune revizuienților obligația de a **anexa probele** care confirmă temeinicia cererii de revizuire, obligație care nu poate fi eludată, substituită sau relativizată prin prezumții ori prin simple afirmații.

12. În cauza pendinte, documentele ridicate în original de la martorul Gherman Ala reprezintă **nu simple mijloace auxiliare**, ci **însăși substanța probatorie a temeiurilor de revizuire invocate**. Ele întruchipează raporturi juridice, operațiuni economice și situații de fapt care contrazic premisele factuale ce au stat la baza condamnării și care, prin natura lor, nu pot fi demonstrate prin alte mijloace de probă cu aceeași forță juridică. Lipsa accesului la aceste documente golește de conținut obligația legală impusă revizuienților și transformă revizuirea într-o procedură pur formală.

13. Mai mult, în procedura extraordinară de revizuire, instanța este chemată să efectueze o evaluare preliminară a admisibilității cererii, evaluare care presupune verificarea **existenței și pertinenței probelor** invocate. În lipsa documentelor aflate în posesia statului, instanța de revizuire este pusă în situația de a aprecia admisibilitatea cererii **în absența suportului probator determinant**, ceea ce creează riscul real ca cererea să fie respinsă nu pentru lipsa temeiurilor de revizuire, ci pentru imposibilitatea obiectivă a revizuienților de a-și îndeplini obligațiile procedurale.

14. **Această imposibilitate nu este imputabilă revizuienților**, nici sub aspect Constituțional, nici prin prisma Convenției care s-a expus permanent asupra imperativității Statului de a își rectifica carențele și a duce răspundere efectivă pentru carențe, or pe caz este consecința directă a **inacțiunii autorităților statului** și a caracterului lacunar al normei contestate, care nu instituie garanții clare și efective pentru restituirea documentelor aparținând martorului. Astfel, refuzul sau tergiversarea restituirii documentelor produce un efect juridic imediat și grav: **paralizarea procedurii de revizuire pendinte**, prin împiedicarea îndeplinirii condițiilor legale prevăzute de Codul de procedură penală.

15. În aceste condiții, aplicarea art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP în cauza pendinte nu are un caracter marginal sau secundar, ci reprezintă **veriga normativă esențială** care face posibilă sau, dimpotrivă, imposibilă realizarea efectivă a revizuirii. Orice interpretare sau aplicare a acestei norme care permite reținerea arbitrară a documentelor și lipsirea revizuienților de acces la probe determină, în mod automat, compromiterea remediului judiciar extraordinar instituit de legiuitor.

16. Prin urmare, restituirea documentelor nu constituie un capăt de cerere autonom, izolat de procedura de revizuire, ci o **condiție sine qua non** pentru exercitarea efectivă a acesteia. Această legătură directă și determinantă justifică ridicarea excepției de neconstituționalitate în cadrul procedurii pendinte și demonstrează că soluționarea excepției influențează în mod decisiv desfășurarea și rezultatul cauzei deduse judecății instanței de drept comun.

17. Or, autorii excepției solicită restituirea unor documente originale care le aparțin, dar și acte conexe, ce constituie temeiuri de revizuire și sunt deținute de Procuratură, documente aflate în posesia statului și care constituie probele determinante într-o procedură extraordinară de revizuire pendinte. **Codul de procedură penală proclamă formal dreptul martorului de a-și recupera documentele, însă nu instituie termene, criterii de refuz, obligații de motivare și nici mecanisme efective de control.**

18. **Din momentul în care restituirea este solicitată pentru a proba temeiurile revizuirii, se activează drepturi fundamentale cu caracter imperativ: accesul efectiv la justiție și dreptul la apărare.** Aceste drepturi au prioritate și prevalează asupra oricărei discreții a procuraturii sau a instanței.

19. **Or, dacă norma nu permite realizarea acestui rezultat, problema nu este una de aplicare, ci de constituționalitate.** Curtea însăși a statuat, prin Hotărârea nr. 11 din 23 septembrie 2025, că omisiunea legiuitorului de a norma garanții procedurale esențiale în Codul de procedură penală constituie neconstituționalitate autonomă. Raționamentul este aplicabil mutatis mutandis și în prezenta cauză.

20. Precum expus exhaustiv *infra*, problema abordată este una de nivel constitutional, **fiind prezentă o vădită lacună normativă a Legiuitorului de a norma condițiile de recunoaștere a deținerii și de imperativitate a restituirii la cerere a actelor ce se află în posesia sa,** respectiv constituie o problemă ce urmează a fi admisă

și examinată de Înalta Curte **pe fond în Forul Constituțional**, norma neconstituțională fiind incidentă, iar soluționarea fiind determinantă pentru cauza pendinte.

21. Art. 90 la alin.(12) CPP prevede **drepturile martorului**. Aceste drepturi sunt o transpunere procedurală a unor drepturi supreme, consfințite prin Constituția Republicii Moldova. Reieșind și din textul normei, în mod cert, printre aceste drepturi se enumeră și cel prevăzut la pct. 13), *i.e.* **dreptul** martorului de a primi (își restitui) documentele în original, pe care el însuși le-a prezentat binevoitor organului, drept care *prima facie*, exprimă o realizare a **dreptului la proprietate și a dreptului la protecția proprietății** garantat de **art.9, art.46 din Constituție**, drept ocrotit și de **art. 127 din Constituție**, care în continuarea unui din deziderate fundamentale ale Statului de Drept, proprietatea privată în toate formele sale, prevede la rândul său că Statul ocroteşte proprietatea și **garantează realizarea dreptului de proprietate în formele solicitate de titular.**

22. O condiție *sine qua non* a procesului judiciar și cel de control judecătoresc, este imperativitatea analizei multi-aspectuale. Or, această incidență și vătămare a **dreptului absolut** al martorului **de a își restitui documentele ce îi aparțin, proprietate privată în sensul art. 1 Protocol 1 CEDO** în conexiune cu art. 6 și art.13 CEDO, în original, capată conotație și mai pronunțată în conextul în care vătămarea dreptului la proprietate atrage după sine, prin cauzalitate directă cu procedura de revizuire a dosarului nr. 2008030943, pendinte, respectiv în mod automat, vătămarea **dreptului absolut de acces la justiție** efectivă al tuturor revizuienților și apărătorilor mandatați garantat de art. 20 din Constituție și art. 6 și art. 13 din Convenție (considerând contextul de revizuire și remediu efectiv inerent procedurii extraordinare) și vătămarea **dreptului absolut la apărare** a lui Gherman Ion, SRL"Penomet Grup" și avocaților mandatați, garantat de art. 26 din Constituție și art. 6 CEDO.

23. **Or, Gherman Ala a pezentat în calitate de martor în dosarul nr. 2014020206, o multitudine de documente în original, care au fost ridicate de organ în posesia Statului, fapt confirmat prin actele doveditoare - Ordonanța de ridicare din 18.02.2014 și Proces verbal de ridicare din 18.02.2014, or actele ridicate în a.2014, în prezent constituie dovezi deocumentare de întrunire a temeiului de revizuire prevăzut de Legiuitor la art. 458 alin (3) pct. 2 din CPP în procedura pendinte de revizuire a cauzei nr. 2008030943, și anume:**

1) **Temeiul de revizuire** - în original: toate cele 4 (patru) Contracte PMG 8/10-2005 din 24.10.2005 *(Contractele №1, №2, №3, №4)*
2) **Temeiul de revizuire** - în original: toate cele 3 (trei) Procese verbale din luna decembrie 2005 (formulare nr. 3 și 7) *(proces verbal №1, №2, №3)*
3) **Temeiul de revizuire - Factura fiscală în original, exemplarul SRL"Elvitis Com" - semnată de contabil șef SRL"Elvitis Com" Aliona Postică.**
4) **Temeiul de revizuire** - Facturile fiscale în original, 2 (două) exemplarele SRL"Penomet Grup" - semnate de directorul SRL"Elvitis Com" Vutcărău Vasile.
5) **Temeiul de revizuire** - Restul actelor ridicate de către OUP în original de la părți și din materialul dosarului nr.2008030943, atribuite cu statut de corp delict în dosarul nr. 2014020206 **(acte, oferte, expertize, *etc*...)**

24. **Totodată sunt solicitate spre eliberare a copiilor autorizate (autentificate prin stampilă a instituiei la conformitate cu originalul) a probelor ce la fel consitituie temeiuri de revizuire și anume**

1) **Temeiul de revizuire** – Raportul de expertiză Nr.34/12/1-R 794 din 26.02.2016 executat de MAI IGP Centrul tehnico-criminaristic și expertize judiciare.
2) **Temeiul de revizuire** – Raportul de expertiză judiciară Nr.1082 – 1083 din 07.10.2016 executat de CNEJ.
3) **Temeiul de revizuire** – Raport de expertiza nr. 3662 din 30 aprilie 2014 a executat de Centrul tehnico-criminalistic si expertize judiciare a MAI RM.

25. **Toate aceste documente enunțate supra, consituie dovezi documentare de probabe a temeiurilor de revizuire necesare revizuienților Gherman Ala și Gherman Pavel în procedura nr. 2008030943, iar lipsa unei proceduri imperative clare de restituire și prezentare a actelor solicitate – este permisivă de abuzuri neconstituționale continuate precum și produc inerent riscul unei erori judiciare atât în procedura respectivă, cât și în procedura de revizuire proprieu zisă, procedurile fiind în legătură indisolubilă.**

26. Subsidiar, Reieșind din circumstanțele de fapt și de drept învederate, realizarea **dreptului absolut** al martorului **de a își restitui documentele ce îi aparțin prezentate și transmise organului în cauza nr. 2014020206, proprietate privată în sensul art. 1 Protocol 1 CEDO** în conexiune cu art. 6 și art. 13 CEDO – urmează a fi realizat anume în această procedură judiciară, de către judecătorul de instucție, conform competențelor și puterii atribuite de Legiuitor și Constituție, **respectiv dispozițiile art. 90 alin. (12) pct. 13) din**

Codul de procedură penală urmează a fi aplicate de către judecătorul de instrucție în prezenta procedură, iar măsura în care acestea, prin formularea lor lacunară și prin absența unor garanții procedurale clare **permit** organelor de urmărire penală să rețină, să nu prezinte și să nu restituie documentele originale aparținând martorului, ridicate în dosarul nr. 2014020206, care constituie *inter alia* temeiuri de revizuire în sensul art. 458 alin. (3) pct. 2) CPP și sunt indispensabile exercitării dreptului de acces efectiv la justiție și la apărare și reabilitare în dosarul nr. 2008030943 – **textul normativ al dispozițiilor art. 90 alin. (12) pct. 13) din Codul de procedură penală devine neconstituțional *in integrum*, or vătămând dreptul la proprietate și protecția proprietății garantat de art. 9, art. 46 și art. 127 din Constituție, atrage în mod imediat vătămarea art. 20 și art. 26 din Constituție a revizuienților Gherman Ala și Gherman Pavel în interesele SRL"Peonomet Grup" și Gherman Ion, dar și a apărătorilor legali în procedura de revizuire Anatolie Ceachir și Vadim Vieru.**

27. Or, prin **ordonanța de ridicare din 18.02.2014 și proces verbal de ridicare din 18.02.2014**, anexate anterior instanței și aflate deja la materialele dosarului respectiv, martorul Gherman Ala a prezentat **în original** documentele listate în anexele învederate supra, solicitate în prezent la restituire, or constituie probe documentare în original care **constituie și îndrituiesc anumite temeiuri de revizuire conform art. 458 alin. (3) pct. 2) CPP, în procedura de revizuire pendinte conform art. 458 alin. (3) pct. 1), 2) și 4) din CPP, fiind conexate 4 (patru) cereri de revizuire.**

28. În acest context, revizuienții legali Gherman Ala și Gherman Pavel **sunt în imposibilitate de a probă documentar conform cerințelor Legislatorului, o parte din temeiurile de revizuire, or conform art. 460 alin. (2) CPP** Cererea de revizuire este formulată în scris și **trebuie să conțină temeiul de revizuire pe care se întemeiază, iar la cerere se anexează probele ce confirmă temeinicia ei.**

29. **Ba mai mult, documentele solicitate fiind și proprietate privată în sensul art. 9, art. 46 și art. 127 din Constituție, fiind documente de ordin fiscal-financiar ale agentului economic SRL"Penomet Grup", acestea cad direct sub protecția Art. 1 din Protocol nr. 1 CEDO, Protecția proprietății, drepturi protejate explicit și de Constituție.**

30. În acest sens Procuratura îngrădește nejustificat și în lipsa unui temei faptico-legal probarea unor temeiuri de revizuire prin neglijarea cererilor și nerestituirea acestora conform art. 90 alin. (12) pct. 13 din CPP, **iar caracterul lacunar, imprevizibil și lipsit de certitudine, claritate și imperativitate al normei este capabil să ducă instanța în derută juridică, sau să acorde o marjă discreționară disproporțională prin menținerea poziției ilegale a procuraturii și respetiv să cauzeze ingerință directă în drepturile fundamentale ocrotite de Constituție**.

31. Or, chiar în condiția în care din textul în vigoare al normei art. 90 alin. (12) din CPP, **se poate cu ușurință deduce că această normă a fost menită și instituită de Legiuitor să protejeze anume drepturile inviolabile ale martotului**, iar Legiuitorul a prevăzut la **pct. 13)** o situație presupusă **identică cu cea din speță** și anume că martorul are dreptul să i se restituie bunurile ridicate de organul de urmărire penală sau prezentate de el însuşi în calitate de probe, să primească documentele, ce îi aparţin, în original – **procuratura, la cererile martorului și a revizuienților deja a ignorat imperativitatea și valența normei, or a disconsiderat-o ca fiind una capabilă sau mentită să ganteze drepturile Constituționale învederate incidente, dar a și disconsiderat voința de origine a Legiuitorului.**

32. Prima, ce se cere a fi clarificat este că documentele solicitate spre restituire, în original, ridicate în dosarul nr.2014020206 – reprezintă **probe esențiale**, or constituie și temeiuri de revizuire conform art. 458 alin. (3) pct. 2) CPP în procedura de revizuire pendinte a dosarului nr. 2008030943, în care noi suntem revizuienți legali, ale căror drepturi fundamentale sunt încălcate **flagrant** prin acțiunile ilegale ale procuraturii.

33. **Dreptul la un proces echitabil în sensul art. 6 din Convenție, presupune *inter alia* și dreptul de a prezenta probe și de a participa cu probele în procedură, drept vătămat de Procuratură prin împiedicarea realizării acestui drept, vătămarea urmând a fi reparată prin o decizie legală în acest sens a judecătorului de instrucție prin prisma art. 90 alin. (12) pct. 13) din CPP, art. 1 Protocol 1 CEDO în conexiune cu art. 6 și art. 13 CEDO, considerând natura financiar-fiscală a documentelor învederate**, și considerând rigorile impuse de acces efectiv la justiție în procedura extraordinară de revizuire prin prisma cerințelor impuse revizuienților de Legiuitor la art. 458 alin. (3) pct. 2) CPP în conexiune cu art. 460 alin. (2) CPP, pentru a nu înlătura încălcarea drepturilor fundamentale atince prin acțiunile ilegale și lipsa acțiunilor legale ale Procuraturii, in concreto vătămarea **dreptului absolut** al martorului **de a își restitui documentele ce îi aparțin, proprietate privată în sensul art. 1 Protocol 1 CEDO** în conexiune cu art. 6 și art. 13 CEDO, în origine vătămarea **dreptului absolut de acces la justiție** efectivă al tuturor revizuienților și apărătorilor mandatați

garantat de art. 20 din Constituție și art. 6 și art. 13 din Convenție (considerând contextul de revizuire și remediu efectiv inerent procedurii extraordinare) și vătămarea **dreptului absolut la apărare** al lui Gherman Ion, SRL"Penomet Grup" și avocaților mandatați, garantat de art. 26 din Constituție și art. 6 CEDO.

34. **Este pertinentă imediat Jurisprudența Curții Constituționale,** *in concreto* raționamentele înaltei Curți expuse prin **HCC nr. 2 din 23.10.2020 și HCC nr. 22 din 06.08.2020, aceleași raționamente, în același spirit urmând a fi aplicate în contenciosul constitutional și în privința omisiunii normative sesizate din art. 90 alin. (12) la pct. 13) din CPP,** considerând toate argumentele juridice istorice privitor la imperativitatea probelor în procesul penal expuse de înalta Curte.

35. **Raționamentele pertinente direct din Hotărârea nr. 22 din 06.08.2020** privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 22616 alin. (11) din Codul fiscal, adoptat prin Legea nr. 1163 din 24 aprilie 1997 (prezentarea informației fiscale către instanțele judecătorești și organele de urmărire penală ca mijloc de probă):

> *29. Curtea a reținut că **dreptul la apărare reprezintă totalitatea prerogativelor și posibilităților pe care le au, potrivit legii, persoanele în vederea apărării intereselor lor. Atunci când persoana nu are posibilitatea de a-și prezenta toate probele legitime și de a-și demonstra nevinovăția, ea nu poate utiliza toate mijloacele procedurale necesare pentru apărarea sa**. În acest context, Curtea și-a reiterat jurisprudența potrivit căreia condiția procesului echitabil trebuie înțeleasă ca asigurare a respectării principiilor fundamentale ale unui proces judiciar, i.e. **principiul contradictorialității și principiul dreptului la apărare, ambele instituind egalitatea deplină a părților în proces** (a se vedea DCC nr. 55 din 11 iunie 2018, § 23).*
>
> *37. În opinia sa, Președintele Republicii Moldova menționează că, pentru a stabili adevărul în cadrul procesului penal, organele de drept au ca suport **instituția probatoriului**. Pentru a lua o hotărâre care va influența viața unor persoane, organele de drept trebuie să cunoască pe deplin realitatea tuturor împrejurărilor și circumstanțele cauzei. **Astfel, vinovăția sau nevinovăția celui bănuit nu poate fi justificată decât prin administrarea probelor și, totodată, trebuie să-i fie asigurate toate garanțiile necesare apărării sale. De asemenea, potrivit principiului contradictorialității, părțile procesului penal își aleg poziția, modul și mijloacele de apărare. Pentru justa soluționare a cauzei, părților trebuie să li se asigure dreptul la un proces echitabil, în care respectarea principiului egalității armelor ar reprezenta regula în procesul de administrare și de apreciere a fiecărei probe în parte.** În consecință, prevederile contestate pot reprezenta un blocaj pentru justițiabil în realizarea drepturilor și garanțiilor oferite de legislația procesuală penală și de normele constituționale.*
>
> *44. Curtea subliniază că articolul 26 din Constituție garantează dreptul la apărare. Dreptul la apărare presupune posibilitatea fiecărui om de a reacționa independent, prin mijloace legitime în fața unui tribunal, la încălcarea drepturilor și libertăților sale. **Astfel, Curtea subliniază că dreptul la apărare, ca o garanție a dreptului la un proces echitabil, cuprinde totalitatea drepturilor și a regulilor procedurale care îi acordă persoanei posibilitatea de a se apăra împotriva acuzațiilor ce i se aduc și de a le contesta, în vederea demonstrării nevinovăției sale.** Prin urmare, dreptul la apărare trebuie asigurat pe tot parcursul procesului penal.*
>
> *45. Mai mult, Curtea constată că articolul 17 din Codul de procedură penală reglementează dreptul la apărare ca principiu al procedurilor penale și al procesului penal în ansamblul său și obligă organul de urmărire penală și instanța judecătorească **să le asigure participanților la procesul penal deplina exercitare a drepturilor lor procesuale, în condițiile acestui Cod și în concordanță cu prevederile constituționale.***
>
> ***46. Astfel, Curtea notează că, potrivit dispozițiilor constituționale și legale, autoritățile judiciare sunt obligate să ia toate măsurile necesare pentru ca apărarea să fie exercitată în mod efectiv. Pentru a-și exercita dreptul la apărare, persoanei acuzate trebuie să i se permită să beneficieze de toate mijloacele de probă, care se pot dovedi decisiv pentru șansele apărării.** Așadar, dreptul*

unei persoane de a-și pregăti efectiv apărarea se află într-o legătură indisolubilă cu dreptul de acces la probe.

47. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a reținut că, de vreme ce articolul 6 § 1 din Convenție garantează dreptul la un proces echitabil, acesta nu stabilește reguli precise privind admisibilitatea probelor (a se vedea, Schenk v. Elveția, 12 iulie 1988, § 46; Lhermitte v. Belgia [MC], 29 noiembrie 2016, § 83). ***Totuși, atunci când Curtea Europeană verifică încălcări ale procedurii de administrare a probelor, ea verifică dacă există o încălcare a unui drept garantat de Convenție, precum și modul în care această încălcare afectează echitatea întregii proceduri (a se vedea Bykov v. Rusia [MC], 10 martie 2009, § 89).***

48. De asemenea, ***Curtea Europeană a reținut că, la stabilirea caracterului echitabil al procesului în ansamblu, trebuie să se țină seama dacă s-a respectat dreptul la apărare. Astfel, trebuie să se examineze în special dacă acuzatului i s-a acordat posibilitatea de a avea acces și de a administra probele pe care le consideră necesare pentru a le utiliza în apărarea sa*** *(a se vedea Rowe și Davis v. Regatul Unit, 16 februarie 2000, § 60).*

49. Totodată, Curtea reține că aflarea adevărului în procesul penal se face pe bază de probe. În acest context, Curtea notează că legislatorul are obligația constituțională de a reglementa în mod coerent și unitar maniera de obținere a acestora pentru a nu leza securitatea juridică și pentru a-i asigura persoanei dreptul la apărare.

52. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a menționat că ingerința în dreptul la un proces echitabil poate lua naștere prin restricționarea totală a accesului la informații în cazul în care statul interzice cu bună-credință accesul reclamanților sau neagă, în mod fals, existența documentelor aflate în posesia sa, documente care le-ar fi fost de folos în procesul de judecată. În acest fel, le este negat dreptul la un proces echitabil (a se vedea McGinley și Egan v. Regatul Unit, 9 iunie 1998, § 86).

53. În acest context, Curtea subliniază că, în conformitate cu prevederile articolului 54 din Constituție, orice limitare legală a dreptului la apărare trebuie justificată în mod convingător, prin urmărirea unui scop legitim. ***Ea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și să nu poată atinge existența dreptului respectiv. Cu alte cuvinte, atunci când se limitează un drept, trebuie asigurat un echilibru corect între acesta și scopul legitim urmărit.***

54. Curtea reține că, în materie penală, reglementarea garanțiilor specifice unui proces penal trebuie să se circumscrie unei proceduri clare și efective, care să permită accesul la mijloacele de probă. *Potrivit articolului 100 din Codul de procedură penală, administrarea probelor constă în folosirea mijloacelor de probă în procesul penal, care presupune strângerea și verificarea probelor, în favoarea și în defavoarea învinuitului, inculpatului, de către organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea altor participanți la proces, precum și de către instanță, la cererea părților, prin procedeele probatorii prevăzute de cod.* ***Lipsa unei astfel de proceduri determină, în fapt, lipsa garanțiilor necesare în cadrul unui proces echitabil.***

36. **Norma sesizată art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP, este incapabilă să impună la acțiune imperativă de restituire și prezentare, respectiv este incapabilă să garanteze o serie de drepturi fundamentale garantate de Constituție, și Convenție, și anume dreptul la proprietate privată, dreptul la protecția proprietății private, care sunt drepturi fundamentale, atragând după sine vătămarea drepturilor absolute – dreptul de acces efectiv la justiție, dreptul la apărare și dreptul la un remediu efectiv.**

37. **Or drepturile incidente enunțate imediat *supra*, urmează a fi reparate și protezate prin acțiuni concrete,** *in concreto* prin**:**

1. Obligarea de către judecătorul de instrucție a Procuraturii municipale Chișinău Of. Râșcani să restituie toate documentele ridicate în cadrul dosarului nr.2014020206 prin proces verbal de ridicare din

18.02.2014 (anexat la dosar) și ordonanța de ridicare din 18.02.2014 (anexată la dosar) **care pe lângă faptul că constituie proprietate privată în sensul art. 1 Protocol 1 CEDO, simultan constituie și documente ce îndrituiesc anumite TEMEIURI DE REVIZUIRE în sensul art. 458 alin. (3) pct. 2) CPP în dosarul nr. 2008030943**, dosarul pendinte, aflat la Judecătoria Chișinău sediul Buiucani – care urmează în mod imperativ și neobstrucționat a fi returnate martorului si revizuientului Gherman Ala (de la care au fost ridicate), pentru a fi prezentate/depunse în calitate de probe direct instanței de judecată în procedura de revizuire in interesele soțului și omului de afaceri Gherman Ion și firmei sale SRL "Penomet Grup".

2. Obligarea de către judecătorul de instrucție a Procuraturii municipale Chișinău Of. Râșcani să elibereze copiile autentificate oficial de Procuratură de pe rapoartele de expertize efectuate în dosarul nr.2014020206: - Raportul de expertiză Nr.34/12/1-R 794 din 26.02.2016, - Raportul de expertiză judiciară Nr.1082 – 1083 din 07.10.2016 și - Raport de expertiza nr. 3662 din 30 aprilie 2014 – care la fel constituie probe și temeiuri de revizuire a dosarului nr.2008030943.

38. Din cumulul celor creionate *supra*, concluzionăm cu suficientă precizie că ne aflăm în situația ***lex dixit minus quam voluit***, or legea scrisă de Legiuitor a spus mai puțin decât a vrut, nefiind capabilă să transpună cu suficientă certitudine voința de origine, prin prisma transpunerii Constituției în acțiune prin legea organică, i.e. codul de procedură penală la art. 90 alin. (12) pct. 13) din CPP.
39. Subsidiar, atragem atenția Instanței că Legiuitorul nu a prevăzut careva temeiuri de restricție de restituire prin prisma art. 54 alin. (2) din Constituție, ba din contra Legiuitorul a legiferat deschis că martorul are dreptul să își restituie documentele ce îi aparțin, în original, Legiuitorul în acest sens nefăcând nici distincție limitativă între un dosar pendinte și/sau clasat, **or este fundamentat prin prisma Contituției argumentul că este inalienabil dreptul martorului de a își restitui documentele originale ce îi aparțin, iar Legiuitorul a omis acest aspect fundamental de protecție împotriva ingerințelor arbitrare și disproporționale.**
40. În contextul enunțat, se impune a fi explicat că sub aspect de drept, **dreptul de a reclama și de a obține restituirea documentelor ce îi aparțin în original, inclusiv aplicabil speței art. 1 din Protocol 1 CEDO**, *in concreto* documetele fiscal-financiale ridicate de la martorul Gherman Ala prin ordonanța de ridicare în cauza nr.2014020206 din 18.02.2014 și process verbal de ridicare din 18.02.2014, în aceeași cauză, solicitate spre restiuire de către Gherman Ala și Gherman Pavel în calitate de revizuienți legali ai cauzei nr. 2008030943, acestea constituind temeiuri documentare în original pentru revizuirea procesului nr. 2008030943 **– este reafirmat prin dreptul absolut de acces efectiv la justiție** (inclusiv prin prisma procedurii extraordinare prevăzute la art. 458 alin. (3) pct. 2) CPP în conexiune cu art. 460 alin. (2) CPP) **și dreptul absolut la apărare, or documentele invocate constituie temeiuri de reabilitare a lui Gherman Ion și SRL"Penomet Grup" în procedura de revizuire declanșată, fiind respectiv lezate și afectate drepturile și interesele fundamentale ale familiei, garantate de Legiuitor** prin prisma art. 460 alin. (1) pct. 2) CPP rudele apropiate, soțul sau soția condamnatului.
41. Realizarea **dretului absolut** al martorului **de a își restitui PROPRIETATEA PRIVATĂ, i.e. documentele ce îi aparțin prezentate și transmise organului în cauza nr. 2014020206, proprietate privată în sensul art. 1 Protocol 1 CEDO** în conexiune cu art. 6 și art. 13 CEDO – **urmează a fi realizat anume în această procedură judiciară**, de către judecătorul de instucție, conform competențelor și puterii atribuite de Legiuitor și Constituție.
42. **Respectiv concurează două drepturi – dreptul discreționar al instanței de a decide asupra oportunității restituirii - cu dreptul absolut al martorului Gherman Ala în cauza nr. 2014020206 de a își restitui documentele e îi aparțin, proprietate privată în sensul art. 1 Protocol 1 CEDO, în original, și cu dreptul absolut de acces la justiție efectivă al tuturor revizuienților și apărătorilor mandatați și cu dreptul absolut la apărare a lui Gherman Ion, SRL"Penomet Grup" și avocaților mandatați.**
43. **În acest sens, în contextul sesizat, obligarea Procuraturii la restituirea documentelor solicitate, în original, conform art. 90 alin. (12) pct. 13) din CPP – constituie o acțiune ce urmează a fi realizată de către judecătorul de instrucție pe marginea cauzei nr. 2014020206, or pârghia balanței înclină în favoarea drepturilor absolute în cazul concurenței cu dreptul discreționar al procuraturii sau chiar al Instanței**, in concreto **dreptul absolut** al martorului **de a își restitui documentele ce îi aparțin, proprietate privată în sensul art. 1 Protocol 1 CEDO** în conexiune cu art. 6 și art. 13 CEDO, în original, **dreptul absolut de acces la justiție** efectivă al tuturor revizuienților și apărătorilor mandatați garantat de art. 20 din Constituție și art. 6 și art. 13 din Convenție (considerând contextul de revizuire și remediu efectiv inerent procedurii

extraordinare) și **dreptul absolut la apărare** al lui Gherman Ion, SRL"Penomet Grup" și avocaților mandatați, garantat de art. 26 din Constituție și art. 6 CEDO.

Considerente adiacente: suspiciunea rezonabilă de dispariție a probelor și obligația statului de a demonstra existența lor

44. Ordonanța din 06.09.2022 a Procuraturii Anticorupție, Proces verbal din 04.04.2022 de constatare dispariției a documentelor din dosar penal și Proces penal din 12.04.2022 de constatare a dispariției documentelor emise de Procuratura Chișinău Oficiul Rășcani, despre care Înalta Curte are cunoștință deja din litigiile multiple cu Procuratura Generală în temeiul Legii 1545/1998, confirmă explicit un istoric de „pierderea" documentelor ridicate. Reamintim că prin ordonanța Procuraturii Anticorupție din 06.09.2022 a fost constatat definitiv, în mod probat oficial, că la perchezițiile din 25.03.2009, de la SRL „Gordincom" și SRL „Penomet Grup" au fost ridicate masiv documente juridice, contabile și înscrisuri personale, „în saci" și „la vrac", fără listare document cu document, **fiind ulterior pierdute documente și bunuri personale cît a persoanelor juridice atît și persoanelor fizice, fiind constatată infracțiunea comisă de angajații DCCO DSO MAI conform art 329 Cod penal.**
45. Aceasta creează un **istoric verificat de dispariție / pierdere de probe**, nu o simplă suspiciune subiectivă. **Din istoric rezultă o „bănuială rezonabilă" actuală că probele cerute acum fie nu există, fie nu mai sunt integral conservate.** În contextul revizuirii, revizuienții și apărătorii cer astăzi prezentarea și/sau restituirea **altor seturi de documente și prezentare a unor copii oficiale din rapoarte de expertiză**, aflate în posesia organelor statului, iar refuzul / tergiversarea prezentării lor se întâmplă într-un sistem în care **statul a mai „pierdut" înscrisuri esențiale** (documente oficiale a companiilor, agende, recipise, înscrisuri personale) și chiar a folosit această dispariție împotriva părților.
46. În limbaj CEDO, **bănuiala rezonabilă** privește acum nu doar comiterea unei infracțiuni de neglijență în serviciu în 2009, ci și faptul că **statul nu mai este în măsură să garanteze existența fizică și integritatea probelor** pe care refuză să le prezinte în revizuire. În acest context, se crează **bănuială rezonabilă** că posibil asistăm la una sau mai multe din situațiile învederate *infra*:

    - ori documentele nu mai există (au dispărut, s-au distrus),
    - ori nu există o evidență clară a lor,
    - **or Procuratura cunoscând că prezentarea lor în procedura de revizuire va dezvălui încălcări grave (falsuri, contradicții, incompatibilități cu versiunea oficială a fabulei din dosarul nr. 2008030943) – încalcă premeditat intenția Legiuitorului și Constituția, fapt ce urmează a fi curmat prin intervenția Curții Constituționale în litera legii respective.**

47. **În prezența unui astfel de istoric, sarcina de clarificare se mută pe stat.** În mod normal, partea care invocă o probă trebuie să facă dovada existenței și relevanței ei. Însă aici nu discutăm de probe „în mâinile particulare", ci de documente **ridicate de stat, iar documentele confirmative de ridicare au fost preszentate instanței**, statul are monopolul asupra ridicării, păstrării și distrugerii, **dar are și obligația pozitivă imperativă de a păstra proprietatea privată,** prin urmare, **statul este cel care are obligația pozitivă** de a demonstra fie că probele există și unde sunt, și motivele ascunderii acestora și îngrădirii prezentării instanței de revizuire, fie, dacă nu mai există, de ce nu mai există, când au dispărut și cine răspunde.
48. Or, în condițiile enunțate, proprietarii bunurilor au dreptul să cunoască dacă aceste bunuri există fizic, dacă sunt complete, dacă nu au fost alterate sau fragmentate și dacă nu au avut aceeași soartă ca documentele companiilor, agendele și înscrisurile dispărute în 2009. Or, Dacă această clarificare nu se face, atunci refuzul de a prezenta probele nu este doar un act de „conduită procesuală", ci o **continuare a situației de impunitate privind dispariția probelor**.
49. Respectiv, nu ne aflăm într-un sistem abstract, ideal, în care putem presupune automat că toate probele sunt conservate impecabil. Ordonanța Procuraturii Anticorupție din 06.09.2022, Proces verbal din 04.04.2022 de constatare dispariției a documentelor din dosar penal și Proces penal din 12.04.2022 de constatare a dispariției documentelor emise de Procuraturii Chișinău Oficiul Rășcani - constată negru pe alb că, în urma percheziților din 2009, o parte din documente și înscrisuri personale și ale companiilor inclusiv SRL"Penomet Grup", nu mai pot fi identificate și nu mai pot fi restituite, iar registrele de evidență a circulației acestor bunuri

au fost între timp nimicite. **În aceste condiții, orice refuz actual de a prezenta documentele și rapoartele de expertiză cerute în revizuire nu poate fi tratat ca o simplă întârziere birocratică. El naște o suspiciune rezonabilă că probele fie au dispărut, fie au fost gestionate defectuos, și tocmai de aceea nu sunt restituite pentru a fi aduse de revizuienți în fața instanței de revizuire.**

50. **Acesta este un argument forte în plus, prin care Curtea Constituțională urmează să intervină prompt și ferm – prin exercitarea rolului său de Legiuitor pasiv și de atragere la legiferare calitativă Parlamentul.**

PRIVITOR LA ASPECTELE PROCEDURALE DE ADMISIBILITATE LA EXAMINARE DE FOND ÎN FORUL CONSTITUȚIONAL

51. Prezenta excepție de neconstituționalitate este formulată de către **GHERMAN ALA** și **GHERMAN PAVEL**. În acest sens, autorii excepției au o **calitate procesuală directă, actuală și nemijlocită** în raport cu dispozițiile **articolului 90 alineatul (12) punctul 13) din Codul de procedură penală**, normă care constituie obiectul prezentei sesizări, or în mod concret:
    - **Gherman Ala** are calitatea de **martor** în cauza penală nr. 2014020206, în cadrul căreia organul de urmărire penală a ridicat, în original, documente ce îi aparțin și care întruchipează interese patrimoniale și probatorii protejate constituțional;
    - **Gherman Ala și Gherman Pavel** au calitatea de **revizuienți** în procedura extraordinară de revizuire a dosarului penal nr. 2008030943, procedură în cadrul căreia documentele ridicate anterior constituie **temeiuri esențiale de revizuire**, în sensul Codului de procedură penală.
52. Norma contestată urmează a fi **aplicată nemijlocit** de către judecătorul de instrucție în procedura pendinte declanșată în temeiul **art. 313 CPP în cadrul cauzei nr. 2014020206, cauză în care au fost ridicate aceste documente ce constituie temeiuri de revizuire a cauzei nr. 2008030943**, iar acțiunea are ca obiect obligarea procuraturii la restituirea documentelor ridicate și la asigurarea accesului efectiv la probe.
53. **Prin urmare, autorii excepției nu invocă un interes abstract sau eventual, ci unul concret, actual și determinant pentru soluționarea cauzei deduse judecății instanței de drept comun.**
54. **Dispozițiile art. 90 alin. (12) pct. 13) din Codul de procedură penală sunt în vigoare și produc efecte juridice directe în cauza pendinte, iar textul contestat urmează a fi aplicat de către judecătorul de instrucție în procedura declanșată în temeiul art. 313 CPP**, în contextul examinării legalității inacțiunilor procuraturii privind restituirea documentelor ridicate de la martor.
55. Autorii excepției sunt **titularii direcți ai drepturilor fundamentale pretins vătămate**, inclusiv dreptul de proprietate asupra documentelor, dreptul de acces efectiv la justiție și dreptul la apărare în procedura de revizuire.
56. Soluția asupra excepției de neconstituționalitate condiționează în mod direct posibilitatea judecătorului de instrucție de a asigura o protecție efectivă a drepturilor fundamentale invocate și de a remedia situația juridică creată prin omisiunea normativă a legiuitorului.
57. În temeiul **articolului 135 alineatul (1) litera a) din Constituție**, precum și al dispozițiilor legale incidente, **Curtea Constituțională a Republicii Moldova** este competentă să exercite controlul constituționalității asupra prevederilor contestate, inclusiv sub aspectul **neconstituționalității prin omisiune normativă**, astfel cum rezultă din jurisprudența sa constantă și recent consolidată.
58. Înalta Curte în calitatea sa de Legiuitor pasiv/negativ s-a expus în asemeni situații și a intervenit multiplu ori de câte ori s-a constatat incidența prin text obstrucționalizant, sau prin efect, sau prin omisiune a Legiuitorului de a institui un cadru normativ capabil să regleze un raport litigios, precum în prezenta speță.
59. În acest sens în Hotărârea nr. 12 din 06.04.2021 la **§ 35. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că omisiunea legislativă poate constitui obiect de examinare al Curții Constituționale dacă prin aceasta este afectat un drept fundamental (a se vedea HCC nr. 17 din 19 mai 2016, § 71; DCC nr. 28 din 12 martie 2020, § 24; DCC nr. 123 din 22 octombrie 2020, §26; DCC nr. 162 din 29 decembrie 2020, § 23), dar și raționamentele din HCC nr. 11 din 23.09.2025 privitor la declararea neconstituțională omisiunea Legiuitorului de a prevderea aspect procedural imperative funcțiunării Constituției.**
60. **Sunt pertinente direct raționamente Înaltei Curți expuse în HCC nr. 17 din 19 mai 2016 , §** 71. **În acest context, Curtea reține că, fiind în prezența unei omisiuni legislative și în virtutea rolului său de garant al supremației Constituției, nu poate ignora viciul de neconstituționalitate existent, deoarece tocmai această omisiune este cea care generează, *eo ipso*, încălcarea dreptului constituțional al persoanei de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle.** Or, Curtea Constituțională, potrivit art. 134 din Legea fundamentală,

garantează supremația Constituției, ceea ce presupune, printre altele, **conformitatea întregului drept cu Constituția**. Reacția de intervenție a Curții este expusă în **§ 72** *În această ordine de idei,* ***Curtea reține*** *critica de neconstituționalitate a articolului 191 din Codul de procedură penală,* ***în partea ce ține de nereglementarea*** *unui termen rezonabil pentru care poate fi dispusă măsura preventivă liberarea provizorie sub control judiciar,* ***deoarece tocmai omisiunea și imprecizia legislativă sunt cele care generează încălcarea dreptului fundamental pretins a fi încălcat.*** **Respectiv adresarea la Înalta Curte are obiect de sesizare justificat integral și urmează a fi cercetată de Curte și în virtutea rolului de Legiuitor pasiv.**

61. Or, **imposibilitatea, fie negarea, reabilitării (cu încălcarea tuturor drepturilor supreme ce decurg din acest viciu)** reprezintă o restrângere disproporționată și nejustificată a exercițiului drepturilor fundamentale și este incompatibilă cu prevederile art. 54 din Constituție, orice limitare trebuie să fie necesară și proporțională cu scopul urmărit. **Or, în speță, nu există un scop legitim care să justifice negarea dreptului la reabilitare — dimpotrivă, aceasta perpetuează o situație de injustiție și contravine principiului efectului util al controlului constitutional.**

62. **Dreptul la reabilitare este o expresie a drepturilor fundamentale învederate supra.** Analiza de incidență cu drepturile fundamentale efectuată la capitol D, *infra*, demonstrează că fiecare articol constitutional menționat ca fiind incident normei sesizate și fiecare principiu fundamental de drept, listat *infra* este afectat simultan și interdependent de sintagma contestată.

63. Astfel, Curtea Constituțională, în exercitarea rolului său de legislator negativ și garant al supremației Constituției, este datoare să declare neconstituțională omisiunea de reglementare care face imposibilă reabilitarea efectivă a lui Ion Gherman dar pe viitor și a altor persoane aflate în situații similare, consolidând dreptul la restabilirea ordinii de drept și a demnității umane.

64. **Legalitatea procesului penal este o condiție *sine qua non* a Statului de drept și a Supremației Constituției, în practică și în acțiune, nu în teorie.**

65. Potrivit art. 7 din Constituție, ***Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică***.

66. Conform paragraf 64 al **Hotărârii Curții Constituționale** nr. 2 din 09.02.2016 pentru interpretarea art. 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova „**Curtea reține că soluționarea unui litigiu nu poate implica promovarea unui drept prin intermediul unor norme neconstituționale**".

67. Și în conformitate cu ***HOTĂRÂREA Nr. HCC1/2014 din 28.01.2014 cu privire la aprobarea Raportului privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2013 - Excepțiile de neconstitutionalitate*** *[...]* ***dacă în procesul judecării pricinii se constată că norma de drept ce urmează a fi aplicată*** *sau care a fost deja aplicată* ***vine în contradicție cu prevederile Constituției Republicii Moldova,*** *instanța de judecată formulează o sesizare către instanța de jurisdicție constituțională [...] Excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată nemijlocit de către instanța de judecată în cadrul unui proces sau chiar de către părțile în proces [...]* ***fără a interveni în conținutul acesteia.***

68. Pertinente sunt raționamentele din par. 68. *În Hotărârea nr.15 din 6 mai 1997 cu privire la interpretarea art.135 alin. (1) lit. g) din Constituția Republicii Moldova Curtea a menționat: „3.3.* ***Excepția de neconstituționalitate exprimă o legătură organică, logică între problema de constituționalitate și fondul litigiului principal. Ea poate fi invocată ca incident din inițiativa părților sau din oficiu de instanța de judecată. Elementele principale ale excepției de neconstituționalitate sunt:*** *- necesitatea efectuării unui control de neconstituționalitate;* ***- existența raportului triunghiular între partea aflată în proces, ale cărei drepturi sau interese au fost eventual lezate printr-o normă neconstituțională, instanța de judecată, în fața căreia se invocă neconstituționalitatea, și Curtea Constituțională, chemată să soluționeze excepția de neconstituționalitate;*** *- obiectul excepției de neconstituționalitate (care este mai larg, incluzând nu numai legile, ci și alte acte normative).*

69. Înalta Curte reține și la paragraful 86 și 87 din Hotărârea respectivă că, prin **ignorarea excepției de neconstituționalitate și rezolvarea litigiului fără soluționarea prealabilă a excepției de către instanța de contencios constituțional, judecătorul ordinar ar dobândi prerogative improprii instanței de judecată**.

70. În conformitate cu prevederile paragrafului 54 a Hotărârii Curții Constituționale nr. 2 din 09.02.2016 *pentru interpretarea art. 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova,* ***„Excepția de neconstituționalitate este mijlocul de apărare, prin care partea chemată în fața unei instanțe de judecată invocă neconstituționalitatea unei norme legale.*** *Excepția de neconstituționalitate, ca*

particularitățile sale, reprezintă un mijloc de acces indirect al persoanelor la instanța de contencios constituțional prin intermediul instanței de judecată".

71. La paragraful 63 din aceeași Hotărâre, „Curtea subliniază că **dreptul la un proces echitabil presupune *eo ipso* prezumția de conformitate a actelor normative interpretate și aplicate de instanța judecătorească în actul de înfăptuire a justiției cu normele constituționale** și legislația internațională".

72. Imediat considerăm oportun de a atrage atenția că **articolul 20 din Constituție își găsește corespondența în dispozițiile articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Pentru ca articolul 6 § 1 din Convenție să fie aplicabil, trebuie să existe o „dispută" cu privire la un „drept"** despre care se poate afirma că este recunoscut în dreptul național, indiferent dacă este protejat sau nu de Convenție. De asemenea, pentru ca articolul 6 § 1 din Convenție să fie aplicabil, **dreptul în privința căruia există o dispută trebuie să aibă un caracter „civil".** În jurisprudența sa, Curtea Europeană a notat că **aspectul „civil" este aplicabil și în cazurile care, la prima vedere, nu pun în discuție un drept civil, dar care pot avea repercusiuni directe și semnificative asupra drepturilor private patrimoniale sau nepatrimoniale ale unei persoane** *(Denisov v. Ucraina [MC], 25 septembrie 2018, §§ 50-51) [DCC nr 137 din 29 septembrie 2022, §§ 25-27].*

73. **Or, în speța dată este prezentă în mod incontestabil existența unui drept „civil" care poate fi apărat în justiție, astfel consideră întemeiat și sub acest aspect ca înalta Curte să supună controlului constituțional incidența legii incompatibile cu Convenția și omisiunii normative cu garantarea supremației Constituției și a protejării drepturilor fundamentale învederate supra.**

74. Astfel, potrivit paragrafului 79 din aceeași Hotărâre, Curtea menționează că, **controlul concret de constituționalitate pe cale de excepție constituie singurul instrument prin intermediul căruia cetățeanul are posibilitatea de a acționa pentru a se apăra împotriva legislatorului însuși, în cazul în care, prin lege, drepturile sale constituționale sunt încălcate**.

75. Curtea la paragraful 80, reține că **dreptul de acces al cetățeanului prin intermediul excepției de neconstituționalitate la instanța constituțională reprezintă un aspect al dreptului la un proces echitabil**. Această cale indirectă, care permite cetățenilor accesul la justiția constituțională, oferă de asemenea, posibilitatea Curții Constituționale, în calitatea sa de garant al supremației Constituției, să-și exercite controlul asupra puterii legiuitoare cu privire la respectarea catalogului drepturilor și libertăților fundamentale.

76. Iar în conformitate cu pct. 3 a Hotărârii Curții Constituționale nr. 7 din 13.02.2001 *„Pentru controlul constituționalității prevederilor art. 82 și art. 223 din Codul de procedură penală"*, ***Curtea Constituțională exercită nu numai controlul constituționalității actelor normative contestate, dar examinează și sensul atribuit acestora în practica aplicării lor de către organele de drept***.

77. În aceeași ordine de idei potrivit jurisprudenței Curții Constituționale (Hotărârea Curții Constituționale nr. 36 din 05.12.2013 *privind interpretarea art. 13 alin.(1) din Constituție în corelație cu Preambulul Constituției și Declarația de Independență a Republicii Moldova*, (Sesizările nr. 8b/2013 și 41b/2013), § 91), ***orice control de constituționalitate sau orice interpretare urmează a avea în vedere nu doar textul Constituției, ci și principiile constituționale din blocul de constituționalitate***.

78. Ghidul practic privind condițiile de admisibilitate a sesizărilor privind excepția de neconstituționalitate la Curtea Constituțională prevede că **identitatea de obiect este aplicabilă situațiilor în care obiectul sesizării este identic cu obiectul sesizărilor anterior depuse la Curte şi nu au intervenit elemente noi, de natură să determine reconsiderarea jurisprudenţei Curţii**. Potrivit *Ghidul practic privind condițiile de admisibilitate a sesizărilor privind excepția de neconstituționalitate la Curtea Constituțională* - "Această condiție presupune existența unei hotărâri anterioare având la bază același motiv, pentru care ar fi valabile aceleași argumente. De exemplu, în Decizia nr. 40 din 8 mai 2018, Curtea a constatat că aceleași prevederi legale au mai fost supuse controlului de constituţionalitate în Hotărârea nr. 9 din 9 martie 2017. De principiu, această situaţie nu poate să constituie un impediment pentru a se solicita controlul de constituţionalitate din perspectiva altor critici de neconstituţionalitate. Curtea a observat că în sesizare se invocă şi alte argumente, prin urmare, aceasta conţine elemente noi. Aşadar, instanţa de judecată a procedat corect atunci când a sesizat Curtea în vederea examinării excepţiei de neconstituţionalitate." La fel potrivit *Ghidului practic privind condițiile de admisibilitate a sesizărilor privind excepția de neconstituționalitate la Curtea Constituțională* – "Aşadar, faptul că există o hotărâre prin care o prevedere a fost constatată ca fiind constituțională sau există o decizie de inadmisibilitate **nu constituie un impediment** pentru a ridica o altă excepție de neconstituţionalitate **din perspectiva altor critici de neconstituţionalitate**."

79. La fel potrivit *Ghidului practic privind condițiile de admisibilitate a sesizărilor privind excepția de neconstituționalitate la Curtea Constituțională* - "**Curtea Constituțională a reținut în mod constant caracterul de instrument viu al Constituției care trebule interpretată în lumina condițiilor actuale de viață.** Actele Curții reprezintă interpretări care se bucură de autoritate, în lumina condițiilor sociale și morale și a nivelului de cunoaștere științifică existente în momentul pronunțării lor. De obicei, ele sunt respectate și invocate de către aceasta în interesele certitudinii juridice și ale evoluției ordonate a jurisprudenței sale. **Totuși, Curtea poate hotărî ulterior că interpretarea pe care a oferit-o în cauzele precedente poate fi dezvoltată sau că există alte motive incontestabile pentru a-și schimba interpretarea, inclusiv pentru a se asigura că modul în care interpretează Constituția reflectă schimbările sociale și coincide cu condițiile de viață ale prezentului."**

80. Pertinente sunt și raționamentele la par. 71. *Astfel,* ***excepția de neconstituționalitate reprezintă o acțiune procesuală de apărare,*** *prin care Curtea Constituțională este sesizată asupra neconcordanței cu prevederile Constituției a unor dispoziții legale aplicabile în cauza dedusă instanței de judecată* **în coraborare cu raționamentele la pct. *3.2.2. Rolul judecătorului ordinar la ridicarea excepției de neconstituționalitate:*** par. 74. **Curtea menționează că procedura de soluţionare a excepţiei de neconstituţionalitate presupune parcurgerea a două etape distincte:** (1) ***etapa judiciară*****, premergătoare, ce constă în invocarea excepţiei de neconstituţionalitate în cadrul unui proces aflat pe rolul unei instanţe judecătoreşti şi pronunţarea judecătorului asupra acestui incident procedural, finalizată eventual cu sesizarea Curţii Constituţionale;** (2) ***etapa de contencios constituțional*** **propriu-zis, ce constă în soluţionarea excepţiei de neconstituţionalitate de către Curtea Constituţională**.

81. **Respectiv este de rolul exclusiv al Curții Constituționale de a se expune asupra incidenței normelor contestate în contenciosul constitutional din momentul invocării încălcării unui drept fundamental.** Sunt pertinente în acest sens raționamentele la par. 75. *Curtea reține că, la prima etapă, rolul determinant aparține judecătorului ordinar, care, în cele din urmă, dispune ridicarea excepției de neconstituționalitate. Acesta poate fi numit „primul judecător constituțional", care în procesul de aplicare a legii sesizează aspectele de neconstituționalitate* **în coroborare** cu par. 76. ***Prin urmare, în momentul în care judecătorul ordinar constată sau este invocată de către părţi o anumită incertitudine privind constituţionalitatea actului aplicabil, acesta este obligat să demareze procesul de exercitare a controlului constituționalității.***

82. În susținerea afirmației vin și raționamentele din pct. ***3.2.3. Raportul între judecător și partea litigiului care ridică excepția de neconstituționalitate*** par. 77. Curtea menționează că excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată de către: ***(1) instanța de judecată*** **din oficiu, care, respectând principiul supremației Constituției, nu este în drept să aplice o normă în privința căreia există incertitudini de constituționalitate;** *(2) părțile în proces,* inclusiv reprezentanții acestora, drepturile și interesele cărora pot fi afectate prin aplicarea unei norme neconstituționale la soluționarea cauzei. **Aceste raționamente confirmă dincolo de orice dubiu că instanța de drept comun nu poate supune examenului constitutional stabilirea identității de obiect constitutional, or acest examen poate fi exercitat doar de către Înalta Curte.** Or și conform par. 79. *Astfel,* ***controlul concret de constituţionalitate pe cale de excepţie constituie singurul instrument prin intermediul căruia cetăţeanul are posibilitatea de a acţiona pentru a se apăra împotriva legislatorului însuşi, în cazul în care, prin lege, drepturile sale constituţionale sunt încălcate,*** și respectiv la par. 80. *Curtea menționează că* ***dreptul de acces al cetățenilor prin intermediul excepției de neconstituționalitate la instanța constituțională reprezintă un aspect al dreptului la un proces echitabil.*** *Această cale indirectă, care permite cetăţenilor accesul la justiţia constituţională, oferă, de asemenea, posibilitate Curţii Constituţionale, în calitatea sa de garant al supremaţiei Constituţiei, să-şi exercite controlul asupra puterii legiuitoare cu privire la respectarea catalogului drepturilor și libertăților fundamentale.*

83. Rolul garantor este învederat expres la par. 81. *Potrivit prevederilor legale, în momentul acceptării excepției de neconstituționalitate, judecătorul dispune, prin încheiere, suspendarea procesului. Curtea reține că* ***suspendarea procesului până la soluționarea de către Curtea Constituțională a excepției de neconstituționalitate este necesară pentru a exclude aplicarea normelor contrare Constituției la soluționarea unei cauze*** în conexiune cu raționamentele din par. 82. ***Curtea reține că judecătorul ordinar nu se va pronunța asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, ci se va limita exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții:*** *(1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; (2) excepția este ridicată de către*

una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică faptul că este ridicată de către instanţa de judecată din oficiu; (3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei; (4) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate.

84. În susținerea afirmației sunt elocvente raționamentele din par. 84. *În cauza Ivanciuc v. Romania (decizia nr.18624/03), fiind invocat refuzul instanței de judecată de a sesiza Curtea Constituțională cu o excepție de neconstituționalitate, Curtea Europeană a menționat: „Este conform funcţionării unui asemenea mecanism faptul că judecătorul verifică dacă poate sau trebuie să depună o cerere preliminară, asigurându-se că aceasta trebuie să fie rezolvată pentru a permite să se soluţioneze litigiul pe care este chemat să-l cunoască. Acestea fiind zise,* ***nu este exclus ca, în unele circumstanţe, refuzul exprimat de o instanţă naţională, chemată să se pronunţe în ultimă instanţă, ar putea aduce atingere principiului echităţii procedurii, aşa cum este enunţat la articolul 6 § 1 al Convenţiei, în special atunci când un asemenea refuz este atins de arbitrar*** *(Coëme şi alţii v. Belgia, nr. 32492/96, 32547/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 şi 33210/96, § 114, CEDO 2000-VII şi Wynen v. Belgia, nr. 32576/96, § 41, CEDO 2002-VIII)".*

85. În același spirit sunt și raționamentele din par. 85. *Totodată, în cauza Pronina v. Ucraina (no. 63566/00) Curtea Europeană a statuat că dispoziţiile Convenției Europene nu garantează dreptul de acces la o instanţă cu competenţa de a invalida sau de a nesocoti o dispoziţie legală, ori de a da o interpretare oficială acesteia. De asemenea, a reținut că prevederile art. 6 din Convenție nu garantează dreptul ca o instanță națională sau internațională să fie sesizată cu o chestiune prejudiciară. În același timp, faţă de sistemul de drept ucrainean, în care* ***persoanele fizice nu pot sesiza direct instanţa constituţională, ci numai prin intermediul instanţelor de fond, care au o marjă de apreciere în privinţa sesizării,*** *Curtea Europeană a statuat că* ***instanţele au omis să analizeze cererea reclamantei din punctul de vedere al compatibilităţii cu dispoziţiile constituţionale şi, prin urmare, ignorând acest aspect, deşi el era specific, important şi pertinent, au determinat încălcarea dispoziţiilor art. 6 paragraful I din Convenţie.***

86. În susținerea afirmației vin și raționamentele din par. 86. ***Curtea reține că, prin ignorarea excepției de neconstituționalitate și rezolvarea litigiului fără soluționarea prealabilă a excepției de către instanța de contencios constituțional, judecătorul ordinar ar dobândi prerogative improprii instanței judecătorești*** în coroborare cu raționamentele din par. 87. *Având în vedere cele menționate,* ***orice instanță judiciară chemată să soluționeze un litigiu, în ipoteza unei îndoieli cu privire la constituționalitatea unei dispoziții, are atât puterea, cât și obligația să se adreseze Curții Constituționale.*** Reiese clar că instanța de drept comun are obligația de a ridica chestiunea sesizării spre analiză Curții Constituționale, fiind întrunite condițiile de admisibiliate listate de Legiuitor *(1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; (2) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică faptul că este ridicată de către instanţa de judecată din oficiu; (3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei; (4) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate,* **totuși condiția de admisibilitate la alin (4)** *"nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate"* **– fiind o condiție care ține de jurisdicția contenciosului constituțional, și în inițial examinăruii sesizărilor, oricum este analizată de Curtea Constituțională.**

87. **ÎN CONCLUZIE** excepția de neconstituționalitate **întrunește cumulatoiv toate condițiile** prevăzute de Constituție și de legislația constituțională **de admisibilitate în fond în Forul Constituțional**, iar autorii excepției sunt **pe deplin legitimați**, norma contestată este **incidentă și aplicabilă**, iar excepția este **admisibilă sub toate aspectele**, fiind îndeplinite condițiile constituționale și legale pentru examinarea sa în fond de către Înalta Curte.

**** Sfârşit capitol B. Continuare pe pagina următoare ****

C. Obiectul sesizării

88. Obiectul prezentei sesizări îl constituie controlul constituționalității dispozițiilor **articolului 90 alineatul (12) punctul 13) din Codul de procedură penală**, *Martorul are dreptul: [...] 13) să i se restituie bunurile ridicate de organul de urmărire penală sau prezentate de el însuşi în calitate de probe, să primească documentele, ce îi aparţin, în original* la incidență normativă prin **omisiune și prin efect cu Constituția , în măsura în care** Legiuitorul prin cod a proclamat pur formal dreptul martorului de a primi înapoi documentele ce îi aparțin, în original, dar **nu a instituit garanții efective** (obligație de restituire, termene, condiții de refuz, motivare, control judiciar), permițând **reținerea arbitrară** a documentelor sau negarea deținerii acestora de către instituțiile Statului, contrar probelor doveditoare a inversului, o anume această omisiune **blochează accesul efectiv la justiție și dreptul la apărare**, întrucât documentele sunt **probe indispensabile** într-o **revizuire pendinte a dosarului nr. 2008030943**, iar proba/probarea constituie mijloc de apărare și de acces efectiv la procedura de revizuire sub toate temeiurile prevăzude de Legiuitor; fiind totodată afecteat **dreptul de proprietate** și **securitatea juridică**, contrar **art. 1 alin. (3), 7, 20, 23, 26, 46, 54, 127 Constituție**, coroborat cu **art. 6, 13 CEDO** și **art. 1 Protocolul nr. 1**, fiind la caz aplicabilă *mutatis mutandis* Jurisprudența **Curții Constituționale permanentă, dar și recentă** prin **HCC nr. 11 din 23.09.2025**, fiind justificată constatarea neconstituționalității și restabilirea **prevalenței drepturilor fundamentale** asupra oricărei discreții administrative/judiciare.

89. Or, textul contestat prevede că martorul are dreptul „să i se restituie bunurile ridicate de organul de urmărire penală sau prezentate de el însuşi în calitate de probe, să primească documentele ce îi aparţin, în original". **La nivel formal, norma pare să recunoască un drept subiectiv clar**. În **realitate** însă, modul în care este concepută această dispoziție relevă faptul că legiuitorul s-a limitat la o formulare declarativă, fără a institui **mecanismele normative indispensabile** pentru realizarea efectivă a dreptului proclamat.

90. În mod concret, dispoziția contestată **nu reglementează**:
    1. momentul în care restituirea devine obligatorie;
    2. condițiile și limitele în care restituirea poate fi refuzată;
    3. termenele în care autoritatea este obligată să soluționeze cererea de restituire;
    4. obligația de motivare a unui eventual refuz;
    5. raportul dintre dreptul martorului de a-și recupera documentele și alte proceduri judiciare în care aceleași documente constituie probe esențiale;
    6. mecanismele prin care judecătorul de instrucție poate asigura, în mod efectiv, realizarea acestui drept.
    7. Alte considerente improtante sub aspect de ocrotire a drepturilor fundamentale

91. Această **lipsă de reglementare** nu reprezintă o simplă lacună tehnică, ci o **omisiune normativă cu relevanță constituțională**, întrucât permite autorităților statului să mențină, pe termen nedefinit, documente private în posesia lor, fără un control judiciar efectiv și fără a asigura exercitarea reală a drepturilor fundamentale incidente.

92. În cauza pendinte, omisiunea legislativă produce un efect juridic direct și grav: imposibilitatea obiectivă a revizuienților de a întruni condițiile legale ale procedurii extraordinare de revizuire, în condițiile în care Codul de procedură penală le impune obligația de a anexa probele ce confirmă temeiurile invocate, iar aceste probe se află exclusiv în posesia statului. Astfel, norma contestată devine veriga prin care revizuirea este golită de conținut, iar remediul judiciar instituit de legiuitor este transformat într-un mecanism iluzoriu.

93. Prin urmare, obiectul sesizării nu îl constituie doar examinarea unui text izolat din Codul de procedură penală, ci evaluarea **compatibilității cadrului normativ creat de art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP cu Constituția**, în măsura în care acesta permite

    a) reținerea arbitrară a documentelor ce constituie proprietate privată;
    b) lipsirea părților de acces efectiv la probe;
    c) blocarea exercitării dreptului la revizuire;
    d) substituirea drepturilor fundamentale cu o marjă discreționară excesivă a autorităților.

94. În concluzie putem la această etapă și situație juridică concluziona justificat că art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP este neconstituțional **cel puțin sub două aspecte**:

1. **Neconstituționalitate prin omisiune / calitate deficitară a legii** pentru că nu prevede garanții suficiente de protecție a dreptului martorului de a-și recupera documentele, proprietate privată, în original:
   - lipsa termenelor,
   - lipsa condițiilor stricte de refuz,
   - lipsa obligației de motivare,
   - lipsa unui mecanism expres de contestare,

   ce în cumul transformă norma într-una **imprevizibilă** și **susceptibilă de abuz**, contrară art. 1 alin. (3) și art. 23 din Constituție, art. 1 Protocolul nr. 1, art. 6 și art. 13 CEDO.
2. **Neconstituționalitate prin efect prin încălcarea cumulativă a mai multor drepturi fundamentale,** or modul de reglementare și de aplicare a normei permite:
   - **ingerințe disproporționate** în dreptul de proprietate privată asupra documentelor (art.art. 46, 127 Constituție, art. 1 Protocol nr. 1 CEDO);
   - **golirea de conținut a dreptului la un remediu efectiv și la acces la justiție** în procedura de revizuire (art. 20 Constituție, art. 6 și 13 CEDO);
   - **vătămarea dreptului la apărare** a lui Gherman Ion, SRL „Penomet Grup" și avocaților lor (art. 26 Constituție, art. 6 CEDO).

95. Din perspectiva Constituției, a principiilor constituționale dar și a Legii nr. 100/2017 privind actele normative, art. 364 CPP reprezintă o **normă generală** privind formularea și soluționarea cererilor și demersurilor în ședință, în timp ce art. 460 alin. (2) CPP constituie o **normă specială**, aplicabilă exclusiv procedurii extraordinare de revizuire. În conformitate cu art. 5 alin. (3) din Legea nr.100/2017, **norma specială prevalează normei generale, cu toate acestea revizuienții nu pot realiza în condițiile date cerința prevăzută de art. 460 alin. (2) din CPP la întrunirea temeiurilor de revizuire specificate de legiuitor la art. 458 alin. (3) pct. 2) CPP, anume din cauza că art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP nu conține în litera legii mecanisme clare și garantorii necesare pentru a realiza deziderateле fundamentale ale Constituției, circumstanță ce constituie o îngrădire a dreptului de acces efectiv la justiție și de apărare în vederea reabilitării persoanei condamnate ilegal, în baza probatoriului falsificat de către fals pretinsa parte vătămată în participație cu martorul său mincinos, iar îngrădirea de către procuratură a accesului la aceste probe constituie o acțiune ce în sine atentează la Constituție.**

96. În acest context urmează a fi înțeles că interpretarea **art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP** în conexiune cu art. 460 alin. (2) CPP nu se poate reduce la o formulă formală („la cererea se anexează probele"), ci trebuie înțeleasă ca instituind: pe de o parte, **obligația revizuienților** de a indica și justifica temeiurile de revizuire, iar pe de altă parte, **obligația corelativă a instanței și a organelor statului** (la această etapă judecătorul de instrucție) de a asigura prezența efectivă a probelor invocate, **atunci când acestea se află în posesia organelor statului și nu pot fi obținute direct de părți.**

97. Orice interpretare potrivit căreia instanța de revizuire poate examina admisibilitatea **în absența** probelor ce constituie temeiuri de revizuire – lăsând la discreția procurorului dacă le prezintă sau nu – golește de conținut norma specială și o plasează în conflict cu art. 20 Constituție (acces efectiv la justiție), art. 26 Constituție (dreptul la apărare), art. 6 și art. 13 CEDO (proces echitabil și remediu efectiv), dar și art. 1 Protocol 1 CEDO.

98. În acest sens, toate raționamentele înaltei Curți, din jurisprudența sa permanentă, potrivit cărora **restricțiile legale sau practice care împiedică accesul la probe deținute de organele statului sunt neconstituționale,** devin direct incidente: dacă **art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP** în contextual conexiunii cu art. 460 alin. (2) CPP în cauza de revizuire este interpretat sau aplicat astfel încât permite instanței să continue examinarea admisibilității fără a obliga Procuratura să aducă toate probele invocate ca temeiuri de revizuire, atunci norma, în această interpretare, ajunge să fie incompatibilă cu Constituția și Convenția.

99. În lipsa acestor probe în dosarul de revizuire, **dreptul la un proces echitabil (art. 6 CEDO)** și **dreptul la un remediu efectiv (art. 13 CEDO)** devin pur declarative, întrucât revizuienții sunt puși în situația de a susține temeiuri de revizuire **fără acces la însuși materialul probator care le dovedește**. Aceasta contravine și raționamentelor Curții Constituționale, care a stabilit că „dreptul unei persoane de a-și pregăti efectiv apărarea se află într-o legătură indisolubilă cu dreptul de acces la probe", iar lipsa unei proceduri efective de acces la probe echivalează cu **lipsa garanțiilor unui proces echitabil**. În aceste împrejurări, revizuirea riscă să devină un **remediu iluzoriu**, incompatibil cu standardele CEDO (a se vedea, în special, Bochan vs. Ucraina (nr. 2), unde Curtea a apreciat că revizuirea trebuie organizată astfel încât să ofere o șansă reală de corectare a erorilor, nu doar o formalitate procedurală).
100. **Pârghia balanței trebuie să încline în favoarea drepturilor fundamentale**, nu a comodității sau inerției instituționale a procuraturii, sau chiar a unor interese obscure sau meschine, sau **chiar izvorâte din corupție**
101. **În absența unor criterii clare în lege, discreția devine arbitrară, iar drepturile fundamentale sunt sacrificate în mod tacit. Constituția însă nu permite ca dreptul de acces la justiție, dreptul la apărare și dreptul de proprietate să fie golite de conținut prin omisiunea legiuitorului de a reglementa suficient de clar situații precum cea din cauză.**
102. Reținerea lor îndelungată, fără temei legal clar, fără control judiciar efectiv și fără restituirea ori prezentarea lor direct în ședința de revizuire, generează o **ingerință dublă**, or afectează **bunul** în sine (persoana este lipsită de posesia și folosirea documentelor sale) și afectează **dreptul derivat** de a utiliza aceste documente pentru a accede la justiție și a corecta o eroare judiciară gravă. Astfel, poziția pasivă a Procuraturii și **probabila interpretare eronată a normei de către** instanței determină un risc viitor iminent de încălcare combinată a art. 1 Protocolul nr. 1, art. 6 și art. 13 CEDO, în conexiune cu art.art. 20, 26, 46, 53 și 127 din Constituție, ceea ce justifică, în ultimă instanță, ridicarea excepției de neconstituționalitate a cadrului normativ interpretat și aplicat în mod deficitar.
103. În acest sens, sesizarea vizează **neconstituționalitatea prin omisiune**, într-un mod comparabil cu situațiile deja examinate și sancționate de **Curtea Constituțională a Republicii Moldova**, în care Curtea a constatat că simpla proclamare a unui drept, fără garanții normative efective, nu satisface exigențele Constituției. **În special, este relevant raționamentul Curții din Hotărârea nr. 11 din 23 septembrie 2025, prin care s-a statuat că lipsa reglementării unor garanții procedurale esențiale în Codul de procedură penală constituie o încălcare autonomă a Constituției, chiar dacă norma aparent recunoaște un drept sau o interdicție.**
104. **Aplicat *mutatis mutandis*,** acest raționament confirmă că art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP, în forma sa actuală, nu oferă un cadru normativ apt să asigure protecția efectivă a dreptului martorului de a-și recupera documentele și nici a drepturilor derivate ale revizuienților în procedura extraordinară pendinte. Omisiunea legiuitorului de a norma aceste aspecte transformă dreptul într-unul iluzoriu și creează premisele unor ingerințe arbitrare incompatibile cu statul de drept.
105. În consecință, obiectul prezentei sesizări îl constituie constatarea neconstituționalității art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP, **în măsura omisiunii legislative constatate**, și stabilirea obligației legiuitorului de a reglementa un cadru normativ clar, previzibil și efectiv, care să permită realizarea reală a drepturilor fundamentale incidente și să prevină blocarea procedurilor judiciare, inclusiv a revizuirii pendinte.
106. Totodată **Curtea Cnstituțională urmează să stabilească obligația Parlamentului** de a modifica în mod corespunzător Codul de procedură penală, în termenul stabilit de Curte, pentru a introduce:

    1. obligațiuni clare de păstrare;
    2. termene clare de restituire;
    3. proceduri și criterii de refuz prin prisma limitărilor instituite de art 54 alin. (2) Constituție;
    4. mecanisme de contestare efectivă a refuzului și penalități în caz de refuzuri ilegale;
    5. garanții speciale (în situații descrise precum prezenta, inclusiv pentru cauzele de revizuire).

*** *Sfârșit capitol C. Continuare pe pagina următoare* ***

D. Argumentarea incidenței unui drept sau a mai multor drepturi din Constituție

107. **Ab initio, imposibilitatea reabilitării reprezintă o restrângere disproporționată și nejustificată a exercițiului drepturilor fundamentale și este incompatibilă cu prevederile art. 54 din Constituție, și orice acțiune îndreptată spre împiedicarea reabilitării este atât neconstituțională, cît și antisocială și contrară principiilor fundamentale de drept unanim și universal recunoscute prin Convenție, Acte, Pacte, Tratate și Acordurile la care Republica Moldova este parte**, iar orice limitare trebuie să fie necesară și proporțională cu scopul urmărit. Or, în speță, nu există un scop legitim care să justifice negarea dreptului la reabilitare – dimpotrivă, aceasta perpetuează o situație de injustiție și contravine principiului efectului util al controlului constitutional.

108. **Din perspectiva generală ghidantă și prezentată imediat supra, susținem motivate că în prezenta cauză, incidența drepturilor și principiilor constituționale nu se lasă surprinsă printr-o simplă enumerare de articole, deoarece situația dedusă controlului este una în care un text procesual penal, aparent benign și „protector", devine, eo ipso, generatorul unei ingerințe cumulative și structurale în drepturi fundamentale**. Excepția nu pleacă de la o dispută academică, ci de la un efect juridic concret: statul păstrează, fără garanții procedurale suficiente, documente originale aparținând martorului, documente care constituie, exclusiv și determinant, suportul probator al temeiurilor de revizuire într-o procedură extraordinară pendinte. Din această realitate se desprinde, cu necesitate, o ecuație constituțională: atingerea dreptului de proprietate asupra documentelor antrenează automat și inevitabil atingerea accesului efectiv la justiție și a dreptului la apărare, întrucât proba și probarea reprezintă mijlocul principal – uneori unic – de apărare în revizuire.

109. **Supremația Constituției și principiul statului de drept: art. 1 alin. (3), art. 7 și exigența ca drepturile să fie efective**

Articolul 7 din Constituție consacră supremația Constituției, iar art. 1 alin. (3) definește statul de drept prin preeminența drepturilor și libertăților. Aceste norme nu sunt decor, ci imperative de reglementare: legiuitorul este ținut să transpună drepturile fundamentale în norme procedurale capabile să producă efect util. O normă procesuală penală care proclamă un drept („martorul are dreptul să primească documentele, în original"), **dar nu instituie nici termen, nici condiții stricte de refuz, nici obligație de motivare, nici mecanism efectiv de constrângere, nu realizează dreptul, ci îl lasă la discreția autorității. Într-un stat de drept, discreția nu poate substitui legea, iar „dreptul declarativ" nu poate înlocui „dreptul efectiv".**

În speță, omisiunea normativă permite reținerea pe termen nedefinit a unor documente private, cu impact procesual direct în revizuire. Această omisiune este incompatibilă cu statul de drept tocmai pentru că transferă pârghia de decizie dinspre lege înspre oportunitatea procurorului, iar accesul la remedii devine variabil, impredictibil și dependent de inerție instituțională. **Mutatis mutandis, același tip de deficiență de normare a fost sancționat de Curtea Constituțională în Hotărârea nr. 11 din 23.09.2025, unde Curtea a tratat omisiunea de reglementare în CPP ca problemă constituțională autonomă, întrucât vidul normativ produce arbitrar și afectează exercițiul drepturilor.** În aceeași logică, norma contestată, prin ce nu spune, produce mai mult decât prin ce spune: ***lex dixit minus quam voluit.***

110. **Calitatea legii și principiul legalității: art. 23 din Constituție, previzibilitatea și limitarea arbitrariului**

Textul criticat prevede că *„Martorul are dreptul: (...) 13) să i se restituie bunurile ridicate de organul de urmărire penală sau prezentate de el însuşi în calitate de probe, să primească documentele ce îi aparţin, în original."* ***Prima facie,*** **norma pare a consacra un drept puternic al martorului.** În practică însă, lipsa oricăror termene de restituire, criterii clare de refuz, obligații procedurale pentru procuror, mecanisme explicite de contestare, permite organelor de urmărire penală să transforme acest drept într-o simplă „declarație de intenție" ci nu o consacrare a drepturilor fundamentale din Constituție.

Articolul 23 impune ca legea să fie clară și previzibilă. Această exigență este expres și indispensabilă în procedura penală, deoarece orice lacună normativă într-un text care conferă drepturi procesuale devine, în practică, un spațiu de arbitrar. În speță, art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP nu fixează:

a) când și în ce moment restituirea este obligatorie;
b) dacă există o distincție între cauză pendinte și cauză clasată;
c) dacă și cum se prioritizează restituirea atunci când documentele sunt solicitate ca probe într-o procedură paralelă (revizuirea);
d) ce obligație are autoritatea de a furniza copii autentificate dacă originalele sunt pretins „necesare" dosarului;
e) ce termen maxim poate dura ingerința;
f) ce control efectiv are judecătorul asupra refuzului ori tergiversării.

Potrivit Legii 100/2017 la articolul 9 este indicat expres că (1) Constituţia Republicii Moldova este Legea Supremă a statului şi a societăţii. Niciun act normativ care contravine prevederilor acesteia nu are forţă juridică

La fel potrivit Legii 100/2017 la articolul 10. **Legea organică (1) Legea organică este actul normativ care reprezintă o dezvoltare a normelor constituţionale şi poate interveni în domeniile expres prevăzute de Constituţie, respectiv norma contestată nu realizează acest deziderat.**

Or, norma este **neclară și imprevizibilă, or** :

1. nu arată dacă și când restituirea este obligatorie;
2. nu distinge între cauză pendinte și cauză clasată;
3. nu stabilește prioritatea dreptului de proprietate și a dreptului la apărare în raport cu interesul statului de a reține/păstra documentele;
4. nu indică dacă reținerea poate continua când documentele au devenit temeiuri de revizuire (probe) într-o altă cauză.

Prin această lipsă de claritate, norma contravine standardelor de calitate a legii – claritate, previzibilitate, limitarea arbitrariului – care decurg din art. 1 alin. (3) și art. 23 din Constituție, din Legea nr. 100/2017 privind actele normative, precum și din standardele Comisiei de la Veneția și ale jurisprudenței CEDO.

O normă clară ar trebui să prevadă expres că Restituirea documentelor prezentate de martor în original este obligatorie la cererea acestuia, cel târziu la finalizarea acțiunilor de urmărire penală care le implică și că organul de urmărire penală este obligat să restituie originalul documentelor prezentate de martor, păstrând în contiunuare la material o copie certificată. **O astfel de claritate și certitudine în normă nu există.**

Condiția calității legii impune în mod obligatoriu, prin regulile de tehnică legislativă, ca norma juridică să fie clară, să fie neechivocă, să fie structurată logic, să nu permită interpretări divergente, să fie previzibilă în efecte prin corelare cu art. 23 Constituție și standardele Comisiei de la Veneția. Aceste cerințe decurg din principiile generale ale normării, structura normei juridice și obligația utilizării unui limbaj juridic precis și lipsit de ambiguități.

În acest sens și Legea 100/2017 prevede la articolul 3. Principiile activității de legiferare (1) La elaborarea unui act normativ se respectă următoarele principii: a) **constituționalitatea**; b) **respectarea drepturilor și libertăţilor fundamentale**; c) **legalitatea și echilibrul între reglementările concurente**; d) oportunitatea, coerența, consecutivitatea, stabilitatea şi predictibilitatea normelor juridice; e) asigurarea transparenţei, publicității şi accesibilității; f) respectarea ierarhiei actelor normative.

Principiile reglementării impun **claritate sporită** legilor organice, prin prisma următoarelor principii unanim recunoscute de drept

- **principiul legalității,**

- **principiul previzibilității și securității juridice,**
- **principiul accesibilității normei.**

Comisia de la Veneția (Rule of Law Checklist, CDL-AD(2016)007) spune clar că **siguranța juridică** include în special **accesibilitatea** legii (publicată, ușor de găsit), **previzibilitatea efectelor**, formularea cu **suficientă precizie și claritate** pentru ca persoanele să-și poată regla conduita. În documentele recente ale Comisiei de la Veneția și evenimente CoE se vorbește explicit despre claritatea și accesibilitatea standardelor, coerență legislativă, previzibilitate juridică și limitarea puterii discreționare pentru a evita incertitudinea, derapajul sauingerințe disproporționale la drepturile fundamentale.

O lege care nu delimitează aceste elemente cheie nu este doar imperfectă; ea este imprevizibilă și, eo ipso, incompatibilă cu art. 23 și cu principiul legalității. În acest context, principiul legalității nu este doar o exigență formală, ci o garanție împotriva arbitrariului: drepturile fundamentale nu pot depinde de interpretări oscilante sau de „practici" ale procuraturii.

111. **Dreptul de proprietate asupra documentelor: art. 9, 46 și 127 – ingerință continuă și lipsa justului echilibru**
Totodată, în mod vădit suntem, pe de o parte în situația atât a încălcării drepturilor fundamentale la proprietate și a drepturilor absolute de acces efectiv la justiție, la apărare și la remediu efectiv, dar, pe de altă parte și în situația unei reglementări lacunare prin intermediul unui text vag lipsit de certitudine juridică.

Or, documentele ridicate în original sunt bunuri în sens constitutional și se încadrează în cee ace Constituția consimte ca proprietate private a persoanelor fizice și agenților economici. Ele întruchipează interese patrimoniale și juridice concrete (acte fiscal-contabile, contracte, facturi), iar reținerea lor de către stat constituie o ingerință în proprietate. Art. 46 și art. 127 consacră protecția proprietății private și obligația statului de a o ocroti. Protecția proprietății nu înseamnă doar interdicția confiscării arbitrare, ci și garanții procedurale efective pentru restituirea bunului atunci când scopul ingerinței nu mai justifică păstrarea lui sau când păstrarea produce un prejudiciu disproporționat.

În speță, **problema constituțională majoră decurge din reținerea indefinită și din refuzul/tergiversarea restituirii, sau posibil negarea deținerii, or chiar pierderea/distrugerea acestora de către organ - în absența unui cadru normativ clar.** În mod expres, norma contestată trebuia să funcționeze ca garanție împotriva ingerinței, dar prin omisiune devine instrumentul care o perpetuează.

112. **Elementul central - restituirea probelor activează drepturi fundamentale absolute; din acel moment pârghia balanței înclină în favoarea lor**

Aici se află nodul constituțional al cauzei și trebuie formulat fără echivoc: atunci când martorul/revizuientul solicită restituirea documentelor în original, el nu solicită un „favor administrativ" și nu intră într-o zonă de oportunitate. **El apelează, expres, la drepturi fundamentale – iar în speță, la drepturi cu caracter absolut în ceea ce privește obligația statului de a le asigura efectivitatea: accesul efectiv la justiție (art. 20) și dreptul la apărare (art. 26).**

Or, în procedura de revizuire, proba și probarea constituie mijlocul principal de apărare. Revizuirea, prin natura ei, nu este o rejudecare formală, ci un remediu extraordinar conceput pentru corectarea erorilor judiciare. Dacă revizuientului i se cere să demonstreze temeiurile prin probe, iar statul păstrează probele, atunci statul nu doar că îngrădește un drept, ci golește remediul de conținut. Într-o asemenea configurație, cererea de restituire nu mai este despre „documente" ca obiect, ci despre accesul efectiv la instanță și despre apărare. Așadar, din momentul în care restituirea este solicitată pentru probarea temeiurilor revizuirii pendinte, se produce o transformare juridică: ingerința în proprietate devine concomitent ingerință în accesul la justiție și în apărare.

Prin urmare, concurența de interese trebuie analizată în cheia prevalenței: pe de o parte, există pretinsa „marjă discreționară" a procuraturii de a restitui sau nu ori de a tergiversa; pe de altă parte, există drepturi fundamentale care reclamă efectivitate.

Respectiv - Balanța nu este neutră. Pârghia balanței, în mod inevitabil, înclină către drepturile fundamentale, fiindcă discreția autorității nu poate prevala asupra drepturilor absolute ale persoanei de a accede efectiv la justiție și de a se apăra prin probe.

Aceeași logică se aplică și în raport cu instanța: nu poate exista o libertate discreționară de a „contribui sau nu" la realizarea drepturilor fundamentale atunci când cadrul normativ permite arbitrar. Instanța nu este un actor de oportunitate, ci un garant. Când drepturile fundamentale sunt activate, prioritatea lor devine axul interpretării și al aplicării normei, iar omisiunea legiuitorului devine, eo ipso, problemă de constituționalitate.

113. **Accesul efectiv la justiție: art. 20 – drept activat direct prin cererea de restituire, nu „derivat"**

Este esențial de subliniat că accesul efectiv la justiție este activat direct prin cererea de restituire, nu doar „în fundal". Pentru că revizuirea pendinte impune probarea temeiurilor, orice blocaj la nivelul probelor este un blocaj la nivelul accesului. **Accesul la instanță de revizuire fără acces la probele determinante este un acces iluzoriu și nu se circuscrie rigorilor art. 6 și 13 din Convenție.**

> În acest sens în cauza **GRAND CHAMBER CASE BOCHAN v. UKRAINE (No. 2) (Application no. 22251/08), Curtea de la Strasbourg s-a expus expres că momentul în care Legiuitorul a prevăzut procedura de revizuire în cadrul procesual național, aceasta se supune tuturor garanțiilor prevăzute de art. 6 și 13 din Convenție, or instanța de revizuire constituie o Curte de Casație, plenipotențială, în sens internațional.**

Astfel, cererea de restituire este, în substanță, o cerere de asigurare a accesului <u>efectiv</u> la justiție în procedura de revizuire, iar norma contestată este instrumentul care ar trebui să facă posibilă această efectivitate în cauza nr. 2014020206 în care se conțin documentele învederate spre restituire.

De aici rezultă și dimensiunea specială a cazului: **nu se cere restituirea pentru confort, ci pentru a putea îndeplini condițiile legale ale <u>revizuirii și pentru a evita ca procedura să fie respinsă din lipsa probelor pe care statul le deține.</u>**

Aceasta demonstrează incidența directă a art. 20 Constituție în coraborare cu art. 26 Constituție și, concomitent, caracterul determinant al normei contestate pentru cauza pendinte.

114. **Dreptul la apărare: art. 26 – imperativitatea, inalienabilitatea și prevalența asupra discreției**

Articolul 26 garantează dreptul la apărare, iar acest drept nu poate fi redus la prezența formală a unui apărător. Apărarea este, în esență, posibilitatea reală de a utiliza mijloace procedurale, inclusiv probatorii, pentru a contracara versiunea acuzării și pentru a demonstra temeiurile revizuirii. Așadar, accesul la probe este parte integrantă a apărării.

În contextul revizuirii, dreptul la apărare capătă o densitate sporită: revizuirea este ultima verigă internă de corectare, iar mecanismul ei are sens doar dacă apărarea poate produce și utiliza probele relevante. Dacă statul blochează probele, atunci dreptul la apărare este afectat în chiar nucleul său. De aceea, orice pretins „drept discreționar" al procuraturii de a păstra documentele fără termen și fără control nu poate avea prioritate; el trebuie să cedeze. În termeni de prevalență, dreptul la apărare se situează pe un plan superior față de convenienta instituțională, iar pârghia balanței înclină în favoarea apărării.

115. **Principiul proporționalității și art. 54 – restricții numai cu justificare convingătoare și fără atingerea substanței dreptului**

Chiar dacă s-ar pretinde existența unui interes public în păstrarea documentelor, acesta trebuie să fie articulat în termeni de legalitate, scop legitim și proporționalitate. În absența termenelor, criteriilor de refuz și obligației de motivare, **nu poate exista o restricție „în sens constituțional";** există doar arbitrar.

Or, art. 54 nu permite ca restricțiile să atingă însăși existența dreptului. În speță, reținerea indefinită și lipsa mecanismului efectiv de restituire **ating substanța dreptului** de proprietate și, concomitent, substanța accesului la justiție și a apărării.

116. **Principiul egalității și al nediscriminării: art. 16 – egalitatea armelor și echilibrul procesual**

Articolul 16 devine incident în măsura în care una dintre părți (statul) deține exclusiv probele determinante și poate controla accesul la ele, în timp ce revizuienții sunt obligați să prezinte acele probe pentru a-și susține cererea. Această asimetrie structurală generează o inegalitate de arme. În procedura penală, egalitatea armelor nu este o simplă preferință; ea este un corolar al procesului echitabil și al apărării efective.

Analiza incidenței drepturilor și principiilor constituționale în prezenta cauză nu poate fi realizată fragmentar sau formalist, întrucât situația juridică dedusă controlului de constituționalitate relevă o **interferență structurală** între mai multe drepturi fundamentale și o **omisiune normativă a legiuitorului** care afectează însăși funcționarea mecanismelor de protecție instituite de Constituție.

Excepția de neconstituționalitate nu vizează un conflict punctual între o normă procesuală și un drept izolat, ci o **problemă sistemică**, în care lipsa unor garanții normative clare în cadrul art. 90 alin. (12) pct. 13) din Codul de procedură penală **generează o reacție în lanț: atingerea dreptului de proprietate asupra documentelor, golirea de conținut a accesului efectiv la justiție, neutralizarea dreptului la apărare și compromiterea unui remediu judiciar extraordinar – revizuirea.**

Această interdependență face ca incidența drepturilor constituționale să fie **cumulativă și convergentă**, iar analiza trebuie să pornească de la principiile fundamentale care guvernează ordinea constituțională.

117. **Incidența art. 1 alin. (3) din Constituție – statul de drept și supremația Constituției**

Articolul 1 alin. (3) din Constituție consacră Republica Moldova ca stat de drept, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile acestuia reprezintă valori supreme. Acest principiu nu are un caracter programatic, ci impune **obligații pozitive concrete** legiuitorului, în special atunci când acesta reglementează proceduri judiciare prin care drepturile fundamentale trebuie să fie realizate efectiv.

În cauza de față, **legiuitorul a recunoscut dreptul martorului de a-și recupera documentele în original, dar a omis să construiască un cadru normativ coerent** care să permită exercitarea reală a acestui drept. Această omisiune nu este neutră din perspectiva statului de drept, **deoarece ea transferă, în mod implicit, puterea de decizie de la Lege către discreția organelor de urmărire penală, fără criterii, fără termene și fără control efectiv.**

Un stat de drept nu poate funcționa pe baza unor drepturi „declarative", care există în textul legii, dar care nu pot fi realizate în practică. Or, exact aceasta este situația creată de art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP: norma proclamă un drept, dar îl lasă lipsit de mecanismele necesare pentru a-l face efectiv, permițând perpetuarea unor situații de fapt contrare Constituției.

118. **Incidența art. 23 din Constituție – calitatea legii, claritatea și previzibilitatea**

Articolul 23 din Constituție garantează dreptul persoanei de a-și cunoaște drepturile și obligațiile, iar acest drept se reflectă în exigența ca legea să fie **clară, previzibilă și accesibilă**. Aceste cerințe sunt pe deplin aplicabile normelor de procedură penală, mai ales atunci când ele vizează exercitarea unor drepturi fundamentale.

În forma sa actuală, art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP nu oferă răspunsuri esențiale la întrebări juridice fundamentale: când trebuie restituite documentele, în ce condiții poate fi refuzată restituirea, care este durata maximă a reținerii, ce obligații are autoritatea în cazul unui refuz și ce instrumente are judecătorul pentru a asigura respectarea dreptului. Absența acestor elemente transformă norma într-una **imprevizibilă**, lăsând destinul dreptului fundamental la aprecierea discreționară a autorităților.

Această situație este incompatibilă cu standardele constituționale privind calitatea legii și reproduce exact tipologia omisiunii normative sancționate de Curtea Constituțională în jurisprudența sa recentă, inclusiv în Hotărârea nr. 11 din 23 septembrie 2025, unde s-a statuat că lipsa unor garanții procedurale clare într-o normă de procedură penală constituie, prin ea însăși, o încălcare a Constituției.

119. **Incidența dreptului de proprietate (art. 9, art. 46 și art. 127 din Constituție)**

Documentele ridicate de la martorul Gherman Ala reprezintă bunuri în sens constituțional. Ele întruchipează interese patrimoniale concrete, reflectă raporturi juridice civile și comerciale și au o valoare economică și juridică intrinsecă. Reținerea lor de către stat, fără un temei clar și fără un mecanism efectiv de restituire, constituie o ingerință în dreptul de proprietate.

Articolele 9, 46 și 127 din Constituție impun statului nu doar să se abțină de la ingerințe arbitrare, ci și să asigure protecția efectivă a proprietății private. În speță, problema nu este ridicarea inițială a documentelor, ci **menținerea lor pe termen nedefinit și nerestituire, negarea sau posibil și pierderea/distrugerea acestora de către organ**, iar în lipsa unei reglementări clare care să permită restituirea atunci când scopul inițial al ridicării nu mai justifică reținerea.

Prin omisiunea legiuitorului de a reglementa această situație, dreptul de proprietate este transformat într-un drept precar, dependent de voința autorităților, ceea ce este incompatibil cu exigențele Constituției.

120. **Incidența art. 20 din Constituție – accesul efectiv la justiție**

Accesul la justiție nu se reduce la posibilitatea formală de a sesiza o instanță. El presupune existența unor condiții reale care să permită persoanei să-și valorifice drepturile în mod efectiv. În cauza de față, procedura extraordinară de revizuire este condiționată de prezentarea unor probe concrete, iar aceste probe se află exclusiv în posesia statului.

Refuzul sau tergiversarea restituirii documentelor determină o situație paradoxală: revizuienții au, teoretic, acces la instanță, dar sunt lipsiți de instrumentele necesare pentru a-și susține cererea. Astfel, accesul la justiție devine iluzoriu, iar art. 20 din Constituție este încălcat nu printr-o interdicție expresă, ci printr-o **omisiune normativă** care permite blocarea procedurii.

121. **Incidența art. 26 din Constituție – dreptul la apărare**

Dreptul la apărare presupune posibilitatea reală de a utiliza probele relevante în favoarea sa. În procedura de revizuire, acest drept are o importanță sporită, deoarece revizuirea este menită să corecteze erori judiciare grave. Lipsirea revizuienților de acces la documentele care constituie temeiurile revizuirii echivalează cu o negare a dreptului la apărare.

Această încălcare nu este accidentală, ci structurală, întrucât izvorăște din modul defectuos în care este reglementat art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP. Norma nu oferă instrumentele necesare pentru ca dreptul la apărare să fie exercitat efectiv, ceea ce o plasează în conflict direct cu Constituția.

122. **Privitor la prevalența principiilor internaționale incidente,** este de notat că în prezenta cauză, principiile internaționale incidente nu funcționează ca simple referințe, ci ca standarde de prevalență care, odată activate, impun o anumită direcție a interpretării și aplicării dreptului intern. Prevalența, în sens juridic, poate fi descrisă astfel:

1. **Principiul efectivității drepturilor** (art. 6 și art. 13 CEDO; practică constantă): drepturile nu pot fi teoretice sau iluzorii. **Este principiu prevalent,** or impune ca procedurile interne (revizuirea) să fie organizate astfel încât să ofere șanse reale de valorificare a apărării și a probelor.
2. **Principiul legalității și al calității legii** (cerința de claritate, previzibilitate, limitarea arbitrariului). **Este principiu prevalent,** or o normă care lasă discreție fără criterii și termene creează arbitrar și devine incompatibilă cu standardele de protecție.
3. **Principiul accesului la probe ca element al apărării** (derivat din proces echitabil). **Este principiu prevalent,** or accesul la probele deținute de stat este indispensabil apărării; refuzul/tergiversarea trebuie să fie strict reglementate și controlabile.
4. **Principiul justului echilibru în ingerințe patrimoniale** (art. 1 Protocolul nr. 1). **Este principiu prevalent,** or reținerea bunurilor/documentelor fără termen și fără cadru clar rupe echilibrul și devine disproporționată.
5. **Principiul priorității drepturilor fundamentale asupra discreției administrative. Este principiu prevalent,** or când sunt activate drepturi precum apărarea și accesul efectiv, discreția trebuie să cedeze; pârghia balanței înclină către drepturi fundamentale absolute, precum dreptul la apărare care atrage după sine multiple drepturi fundamentale garnatate, inclusive dreptul compozit la reabilitare în procedura pendinte.

123. **Convergența incidențelor și paralela obligatorie cu Hotărârea CC nr. 11 din 23.09.2025**

Aceste principii operează mutatis mutandis și în ordinea constituțională internă, deoarece Constituția RM și Convenția sunt concepute să funcționeze convergent: acolo unde norma internă este lacunară, interpretarea conformă și obligația de a asigura efectivitatea devin imperative. **Convergența drepturilor** (proprietate–acces–apărare–egalitate) arată că nu avem o simplă dispută de aplicare, ci o problemă de constituționalitate prin omisiune. **Hotărârea CC nr. 11/2025 este relevantă nu doar ca citat, ci ca precedent methodologic,** or Curtea a recunoscut că omisiunea legiuitorului de a norma garanții procedurale în CPP poate fi, *eo ipso*, neconstituțională. Aplicat aici, raționamentul este direct: dacă norma proclamă un drept, dar nu îl face realizabil, **atunci nu dreptul este slab, volatil sau formal, ci norma este neconstituțională prin omisiune.**

În lumina celor expuse, incidența drepturilor și principiilor constituționale este certă și cumulativă: art. 1 alin. (3), art. 7, art. 23, art. 46, art. 127, art. 20, art. 26, art. 16 și art. 54 sunt activate direct de situația dedusă judecății, iar activarea lor produce un efect de prioritate și prevalență. Din momentul în care restituirea documentelor este solicitată pentru a susține revizuirea pendinte, drepturile fundamentale absolute – accesul efectiv la justiție și dreptul la apărare – dobândesc prioritate, iar orice discreție a procuraturii sau a instanței trebuie să cedeze. Dacă cadrul normativ nu permite acest rezultat, atunci cadrul normativ, eo ipso, este incompatibil cu Constituția.

124. **Înalta Curte în calitatea sa de Legiuitor pasiv s-a expus în asemeni situații și a intervenit multiplu ori de câte ori s-a constatat incidența prin text obstrucționalizant, sau prin efect, sau prin omisiune a Legiuitorului de a institui un cadru normativ capabil să regleze un raport litigios, precum în prezenta speță.** În acest sens în Hotărârea nr. 12 din 06.04.2021 la **§ 35. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că omisiunea legislativă poate constitui obiect de examinare al Curții Constituționale dacă prin aceasta este afectat un drept fundamental (a se vedea HCC nr. 17 din 19 mai 2016, § 71; DCC nr. 28 din 12 martie 2020, § 24; DCC nr. 123 din 22 octombrie 2020, §26; DCC nr. 162 din 29 decembrie 2020, § 23).**

125. **Sunt pertinente direct raționamentele Înaltei Curți expuse în HCC nr. 17 din 19 mai 2016, § 71. În acest context, Curtea reține că, fiind în prezența unei omisiuni legislative și în virtutea rolului său de garant al supremației Constituției, nu poate ignora viciul de neconstituționalitate existent, deoarece tocmai această omisiune este cea care generează, *eo ipso*, încălcarea dreptului constituțional al persoanei de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle.** Or, Curtea Constituțională, potrivit art. 134 din Legea fundamentală, garantează supremația Constituției, ceea ce presupune, printre altele, **conformitatea întregului drept cu Constituția**. Reacția de intervenție a Curții este expusă în **§ 72** *În această ordine de idei,* ***Curtea reține*** *critica de neconstituționalitate a articolului 191 din Codul de procedură penală,* ***în partea ce ține de nereglementarea*** *unui termen rezonabil pentru care poate fi dispusă măsura preventivă liberarea provizorie sub control judiciar,* ***deoarece tocmai omisiunea și imprecizia legislativă sunt cele care generează încălcarea dreptului fundamental pretins a fi încălcat.***

126. **Intervenția similară a Înaltei Curți a avut loc și în HCC nr. 11 din 23.09.2025, prin declararea ca fiind neconstituțională omisiunea legiuitorului de a reglementa prin Lege căi de exercitare a unor drepturi consfințite de Lega Supremă.**

127. Curțile Constituționale sunt sesizate adesea să se pronunțe în privința unor omisiuni legislative. Conștientizând această realitate, problema omisiunilor legislative în jurisprudența constituțională a constituit genericul **celui de-al XIV-lea Congres al Conferinței Curților Constituționale Europene, care a avut loc pe 2-7 iunie 2008 în orașul Vilnius. În raportul prezentat de către Curtea Constituțională a Republicii Moldova la acest congres se notează că autorii sesizărilor adresate Curții pot invoca și lacunele din legislație.** Există cazuri când aceștia scot în evidență lacunele actului supus controlului constituționalității și omisiunile organului legislativ și pe cele ale guvernului. La rândul ei, dacă Curtea constată existența unor lacune sau omisiuni normative în legislație, care se datorează nerealizării unor prevederi ale Constituției, atunci în conformitate cu art. 281 alin. (4) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 79 alin. (1) din Codul jurisdicției constituționale poate să formuleze o adresă pentru a atrage atenția organelor respective asupra lichidării acestor lacune. De asemenea, în același raport se subliniază că „adresa constituie actul prin intermediul căruia **Curtea Constituțională, fără a se substitui organului legislativ, își exercită, potrivit dispozițiilor art. 79 alin. (1) din Codul jurisdicției constituționale, rolul său de «legislator pasiv», insistând asupra unor lacune sau carențe existente în legislația în vigoare, datorate nerealizării prevederilor Constituției** sau asupra necesității de a se opera modificări în reglementările legale, care au făcut obiectul controlului de constituționalitate". **Prima hotărâre a Curții Constituționale a Republicii Moldova prin care s-a declarat neconstituționalitatea unei prevederi legale în partea ce ține de omisiunea legislativă de a reglementa un anumit aspect a fost pronunțată în 2016.** În particular, Curtea Constituțională a Republicii Moldova trebuit să se pronunțe cu privire la constituționalitatea art. 191 C. proc. pen., articol care reglementează liberarea provizorie sub control judiciar. Problema centrală a constat în faptul că legislatorul nu a stabilit termenul maxim pentru care să poată fi dispusă această măsura preventivă (*i.e.* liberarea provizorie sub control judiciar). **Curtea a constatat că lipsa termenului de aplicare a măsurii liberării provizorii sub control judiciar constituie o omisiune legislativă contrară Constituției. În acest context, Curtea a reținut că, fiind în prezența unei omisiuni legislative și în virtutea rolului său de garant al supremației Constituției, ea nu poate ignora viciul de neconstituționalitate existent, deoarece tocmai această omisiune este cea care generează, *eo ipso*, încălcarea dreptului constituțional al persoanei de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle.** Din aceste motive, Curtea a admis parțial excepția de neconstituționalitate și a declarat neconstituțional art. 191 C. proc. pen., în partea ce ține de omisiunea de a reglementa termenul pentru care poate fi dispus controlul judiciar și durata maximă a acestei măsuri. **În consecință, în vederea remedierii deficienței de reglementare și înlăturării viciului de neconstituționalitate, Curtea a emis o Adresă pentru Parlament, pentru a opera modificări în Codul de procedură penală, ținând cont de raționamentele menționate.**

128. Respectiv în situația certă ***lex dixit minus quam voluit*, or legea scrisă de Legiuitor a spus mai puțin decât a vrut, și reieșind din Jurisprudența Curții Constituționale a Republicii Moldova în cazurile în care Legiuitorul a omis să reglementeze condiții, noțiuni, termeni, obligațiuni clare și certe, considerăm prezenta adresare întemiată, legală și care corespunde în mod total atribuțiilor Curții Constituționale de legiuitor negativ și de legiuitor pasiv.**

129. **Or, dreptul la reabilitare** este o expresie a drepturilor fundamentale învederate supra. Analiza de incidență cu drepturile fundamentale efectuată, demonstrează că **fiecare articol constitutional menționat ca fiind incident normei sesizate și fiecare principiu fundamental de drept, listat infra este afectat simultan și**

interdependent de sintagma contestată. Negarea acestui drept prin lipsa unui mecanism clar de execuție, inter alia echivalează și cu refuzul de a corecta o eroare judiciară, contravenind nu doar Constituției, ci și art. 6, art.13 și Protocolului nr. 7 § 2 CEDO.

130. **Conform Art. 134 și 140 din Constituție** rolul Curții este anume garantarea supremației Constituției și a drepturilor fundamentale ale Omului și în cazul în care aceste drepturi sunt încălcate este imperativă intervenția Înaltei Curți or **drepturile fundamental la apărare și de acces la justiție își găsesc transpunere în Art. 6 par. 1 CEDO** Dreptul la un proces echitabil *Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în mod public şi în termen rezonabil, de către o instanţă independentă şi imparţială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor şi obligaţiilor sale cu caracter civil, iar* **dreptul fundamental la apărare și de remediu efectiv împotriva actelor ilicite a organelor de stat prin intermediul la justiției își găsesc transpunere în revederile art. 13 al Convenției E.D.O.** care garantează un remediu efectiv prin intermediul unei instanțe naționale împotriva arbitrarului și a încălcării drepturilor *Orice persoană, ale cărei drepturi şi libertăţi recunoscute de prezenta Convenţie au fost încălcate, are dreptul de a se adresa efectiv unei instanţe naţionale, chiar şi atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acţionat în exercitarea atribuţiilor lor oficiale.*

131. Art. 13 din Convenție privește, așadar, în principiu, capete de cerere referitoare la încălcarea materială a dispozițiilor Convenției. Enunțând în mod explicit obligația statelor de a proteja drepturile omului în primul rând în propria ordine juridică, **art. 13 stabilește în beneficiul justițiabililor o garanție suplimentară pentru respectarea efectivă a drepturilor în discuție** (Kudła împotriva Poloniei (MC), 2000, pct. 152], 2, **scopul art. 13 este de a oferi un mijloc prin intermediul căruia justițiabilii pot obține, la nivel național, reparație pentru încălcările drepturilor lor garantate de Convenție, înainte de activarea mecanismului internațional de plângere în fața Curții de la Starsbourg.**

132. **Cerințele prevăzute la art. 13, ca și celelalte dispoziții ale Convenției, sunt de ordinul unei GARANȚII, nu al simplei bunăvoințe sau acordului practic** [Čonka împotriva Belgiei, 2002, pct. 83; Gebremedhin [Gaberamadhien] împotriva Franței, 2007; pct. 66; Singh și alții împotriva Belgiei, 2012, pct. 98; A.C. și alții împotriva Spaniei, 2014, pct. 95; Allanazarova împotriva Rusiei, 2017, pct. 97]. Aceasta este o consecință a preeminenței dreptului, unul dintre principiile fundamentale ale unei societăți democratice, inerent tuturor articolelor din Convenție.

133. **Aplicarea incompletă a garanțiilor de la art. 13 ar afecta funcționarea caracterului subsidiar al Curții în cadrul mecanismului Convenției, și, în general, ar face ca sistemul de protecție a drepturilor omului creat prin Convenție să piardă din eficacitate, atât pe plan național, cât și pe plan internațional [Kudła împotriva Poloniei (MC), 2000, pct. 155].**

134. Or, victimile unei infracțiuni urmează a fi restabilite în drepturi, iar prejudiciul cauzat urmează a fi reparat de cel ce a cauzat prejudiciul prin infracțiune – **acesta fiind o condiție *sine qua non* a art. 13 din Convenție – iar neprezentarea sau ascunderea probelor de către organul de stat, fie negarea posesiei acestor probe – constituie o ingerință anti-constituțională, la care Înalta Curte nu poate trece cu tăcere și lipsă de intervenție.**

135. Și Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene din 12.12.2007, care in conformitate cu prevederile art. 6 al Tratatului de la Lisabona are aceeaşi valoare juridică ca cea a tratatului, proclamă: „Conştientă de patrimoniul său spiritual şi moral, **Uniunea este intemeiată pe valorile indivizibile şi universale ale demnităţii umane, libertăţii, egalităţii şi solidarităţii; aceasta se intemeiază pe principiile democraţiei şi statului de drept".**

136. Și conform **Pactului internaţional despre drepturile civile şi politice din 19.12.1966, drepturile omului nu pot fi obiectivul oricăror limitări**, cu excepţia celor prevăzute de lege, necesare pentru protecţia securităţii statului, ordinii publice, eticii (moralei) populaţiei sau drepturilor şi libertăţilor altor oameni, compatibile şi recunoscute de alte drepturi.

137. **Și conform principiilor pertinente din Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice la *Articolul 2 pct.1*** *Statele părţi la prezentul Pact se angajează să respecte şi să garanteze tuturor indivizilor care se găsesc pe teritoriul lor şi ţin de competenţa lor drepturile recunoscute in prezentul Pact, fără nici o deosebire, în special de rasă, culoare, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine naţională sau socială, avere, naştere sau întemeiată pe orice altă împrejurare.*

138. **Totodată conform principiilor pertinente din Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice la *Articolul 2 pct.3***

Statele părţi la prezentul Pact se angajează:

a) să garanteze că orice persoană ale cărei drepturi sau libertăţi recunoscute în prezentul Pact au fost violate va dispune de o cale de recurs efectivă, chiar atunci când încălcarea a fost comisă de persoane acţionând în exerciţiul funcţiunilor lor oficiale;

b) să garanteze că autoritatea competentă, judiciară, administrativă ori legislativă sau orice altă autoritate competentă potrivit legislaţiei statului, va hotărî asupra drepturilor persoanei care foloseşte calea de recurs şi să dezvolte posibilităţile de recurs jurisdicţional;

c) să garanteze că autorităţile competente vor da urmare oricărui recurs care a fost recunoscut ca justificat.

139. **Conform principiilor pertinente din Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice la *Articolul 5, pct. 1.*** *Nici o dispoziţie din prezentul Pact nu poate fi interpretată ca implicând pentru un stat, o grupare sau un individ* ***vreun drept de a se deda la o activitate sau de a săvârşi un act urmărind suprimarea drepturilor şi libertăţilor recunoscute în prezentul Pact ori limitări ale lor mai ample decât cele prevăzute in Pact.*** *2.* ***Nu se poate admite nici o restricţie sau derogare de la drepturile fundamentale ale omului*** *recunoscute sau în vigoare în orice stat parte la prezentul Pact in aplicarea legii, a convenţiilor, regulamentelor sau cutumelor, sub pretextul ta prezentul Pact nu recunoaşte aceste drepturi sau le recunoaşte într-o măsură mai mica.*

140. Subsidiar sunt imperative principiile pertinente din Declaraţia asupra principiilor dreptului internaţional privind relaţiile prieteneşti şi de cooperare dintre state, conform Cartei Naţiunilor Unite din 24.10.1970 ***stipulat la lit*** **g) Principiul potrivit căruia statele trebuie să îndeplinească cu bună-credinţă obligaţiile pe care şi le-au asumat conform Cartei. Orice stat are obligaţia de a favoriza, împreună cu alte state sau separat, respectarea universală şi efectivă a drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, conform Cartei.**

141. **Respectiv este integral justificată Sesizarea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate cu examinare în fondul Forului Constituțional .**

**** Sfârşit capitol D. Continuare pe pagina următoare ****

E. Argumentarea pretinsei încălcări a unuia sau a mai multor drepturi garantate de Constituție

142. Analiza încălcării drepturilor constituționale în prezenta cauză trebuie realizată plecând de la efectele concrete produse de norma contestată, nu de la formularea ei aparent benignă. Într-un control de constituționalitate, Curtea nu este chemată să aprecieze intenția legiuitorului, ci **rezultatul normativ**, adică modul în care norma, prin ceea ce reglementează sau omite să reglementeze, afectează exercițiul efectiv al drepturilor fundamentale. Or, în speță, art. 90 alin. (12) pct. 13) din Codul de procedură penală produce, eo ipso, o **încălcare cumulativă și convergentă** a mai multor drepturi garantate de Constituție, tocmai prin omisiunea legiuitorului de a institui garanții procedurale clare și imperative.

I. Privitor la încălcarea dreptului la proprietate privată (art.art. 9, 46 și 127 Constituție, art. 1 Protocol 1)

143. Documentele ridicate sunt acte de ordin fiscal-contabil și juridico-contractuale care întruchipează interesul patrimonial al SRL „Penomet Grup" și al lui Gherman Ion în procedura de revizuire în mod direct, dar și al avocaților și al revizuienților legali familiei. Tăinuirea acestora și menținerea lor în posesia statului fără un scop legitim actual și fără un cadru normativ clar privind restituirea - **reprezintă o ingerință disproporționată în dreptul la proprietate, condamnabilă la CEDO. Art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP** ar trebui să funcționeze ca o garanție împotriva unei astfel de ingerințe. În realitate, din cauza lipsei de claritate, aceasta permite tocmai perpetuarea reținerii arbitrare a documentelor. Prin aceasta, **norma contravine art. 9, art. 46 și art. 127 din Constituție și art. 1 Protocolul nr. 1**, deoarece nu protejează în mod efectiv proprietatea asupra documentelor și nu reglementează un just echilibru între interesul general și drepturile individului.

144. Documentele ridicate în original - nu sunt simple „hârtii" neutre. Ele întruchipează **drepturi patrimoniale** ale SRL"Penomet Grup" – creanțe, obligații contractuale, tranzacții efective, **interese economice legitime** ale unei întreprinderi private dar și **temeiuri de revizuire** care dovedesc realitatea relațiilor comerciale și contrazic versiunea faptică ce a stat la baza condamnării.

145. Dreptul de proprietate, garantat de art. 9, art. 46 și art. 127 din Constituție, nu este încălcat doar prin privarea formală de bun, ci și **prin reținerea acestuia într-un mod care afectează posesia, folosința și dispoziția, fără un temei legal clar și fără un just echilibru.** În speță, documentele ridicate în original constituie bunuri private, cu valoare patrimonială și juridică intrinsecă. Menținerea lor în posesia statului, pe termen nedefinit, fără criterii, termene sau obligații de motivare, reprezintă o ingerință continuă în dreptul de proprietate. **Această ingerință nu mai poate fi justificată prin scopul inițial al ridicării**, întrucât documentele nu sunt restituite nici atunci când sunt solicitate expres pentru a fi utilizate ca probe într-o procedură judiciară paralelă, pendinte. În absența unui cadru normativ care să oblige autoritatea la restituire sau, cel puțin, la furnizarea unor alternative echivalente (copii autentificate, prezentare directă instanței), ingerința devine disproporționată. Balanța dintre interesul public invocat și dreptul individual este ruptă, iar pârghia balanței înclină în mod vădit împotriva titularului dreptului.

146. **Curtea Europeană a Drepturilor Omului** a stabilit constant că noțiunea de „bunuri", în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, include nu doar obiectele fizice, ci și interesele patrimoniale, creanțele și documentele care le materializează. Reținerea pe termen nedefinit a acestor documente, fără un temei clar și fără un control judiciar efectiv, reprezintă o **ingerință în dreptul la proprietate**. Mai mult decât atât, aceste documente au o **funcție procesuală vitală: ele sunt instrumentele prin care revizuienții își exercită dreptul la acces la justiție** (art. 20 din Constituție) și **dreptul la apărare** (art. 26 din Constituție și art. 6 CEDO). Fără ele, revizuirea nu este decât o formulă teoretică, lipsită de efect util.

147. **Curtea Europeană,** în cauza ***Bochan vs. Ucraina (nr. 2)***, a reținut că, odată ce un stat instituie o procedură extraordinară de revizuire, aceasta trebuie organizată astfel încât să ofere o **șansă reală** de corectare a erorilor judiciare. Nu este suficient ca revizuirea să existe „pe hârtie"; ea trebuie să fie efectivă în practică. În cauza noastră revizuienții sunt obligați să dovedească temeiuri de revizuire prin documente, documentele în original care se află la stat, dar statul refuză sau tergiversează prezentarea și restituirea lor, iar instanța este chemată să decidă fără a avea în față întreg materialul probator determinant.

148. **Aceasta înseamnă, în termeni reali, că revizuirea în dosarul nr. 2008030943 – este sub riscul REAL de a fi golită de conținut, contrar art. 6 și art. 13 CEDO și art. 20 din Constituție și arată legătura indisolubilă între vătămarea dreptului la proprietate cu drepturile absolute prevăzute de art 20 și art. 26 din Constituție.**

II. Privitor la încălcarea accesului la justiție și a dreptului la un remediu efectiv (art. 20 Constituție, art. 6 și 13 CEDO)

149. Revizuirea este un remediu extraordinar destinat corectării erorilor judiciare. Pentru a fi compatibilă cu art. 6 și art. 13 CEDO aceasta trebuie să ofere o șansă reală de reexaminare a cauzei în lumina noilor probe și nu poate fi un simplu ritual procedural. În condițiile în care revizuienții sunt obligați să prezinte probele în susținerea temeiurilor invocate, probele determinante se află în posesia organelor de stat, **iar art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP nu le garantează accesul la aceste probe - dreptul de acces la justiție (art. 20 din Constitutie) și dreptul la un remediu efectiv (art. 13 CEDO) devin iluzorii, teoretice și decorative. Norma criticată, prin modul în care este formulată și aplicată, permite transformarea revizuirii într-o procedură iluzorie, ceea ce este incompatibil cu Constituția și Convenția, fiind și contrar jurisprudenței CEDO în cauza *Bochan vs Ukraine* (No 2).**

150. Articolul 20 din Constituție garantează accesul liber la justiție. Acest drept nu se reduce la posibilitatea formală de a sesiza o instanță, **ci presupune existența unor condiții reale pentru valorificarea pretențiilor.**

151. **În prezenta cauză, procedura extraordinară de revizuire este un remediu judiciar instituit expres de legiuitor pentru corectarea erorilor judiciare. Caracterul său efectiv depinde, exclusiv, de posibilitatea revizuienților de a proba temeiurile invocate.**

152. **Prin reținerea documentelor aflate în posesia statului, documente care constituie probele determinante ale revizuirii, accesul la justiție este golit de conținut.** Revizuienții pot formula cereri, pot participa la ședințe, dar nu pot satisface cerința legală de probare. Astfel, accesul la instanță rămâne teoretic, iar remediul devine iluzoriu. Această situație nu este un efect colateral, ci rezultatul direct al modului în care art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP este conceput și aplicat.

153. Din momentul în care cererea de restituire este formulată pentru a susține revizuirea pendinte, se activează, expres, dreptul fundamental de acces efectiv la justiție. Or, orice normă sau omisiune normativă care împiedică realizarea acestui drept constituie, eo ipso, o încălcare a art. 20 din Constituție.

III. Privitor la încălcarea dreptului la apărare - afectarea nucleului dur al dreptului fundamental (art. 26 Constituție, art. 6 CEDO)

154. Dreptul la apărare presupune accesul la dosar și la probele relevante, posibilitatea de a prezenta și de a utiliza probele în favoarea sa și egalitatea armelor între acuzare și apărare. În ipoteza **absurdă** în care statul reține documentele originale, sau **neagă că le deține**, sau nu le restituie **proprietarului** pentru a le prezenta în dosarul de revizuire, **iar legea nu prevede mecanisme clare pentru a-l obliga să o facă, dreptul la apărare este grav afectat și devine iluzoriu. Prin absența garanțiilor procedurale, art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP devine sursa unei încălcări structurale a art. 26 din Constituție și art. 6 CEDO.**

155. **Dreptul la apărare, garantat de art. 26 din Constituție, are un caracter inalienabil și, în ceea ce privește obligația statului de a-l asigura, un caracter imperativ.** Apărarea nu este un concept abstract; ea se realizează prin mijloace procedurale concrete, dintre care proba și probarea ocupă un loc central. În procedura de revizuire, proba nu este un element secundar, ci mijlocul exclusiv prin care se pot demonstra temeiurile revizuirii.

156. **Prin blocarea accesului la documentele-probă, statul nu limitează marginal apărarea, ci îi afectează însăși substanța.** Revizuienții sunt privați de posibilitatea reală de a se apăra, iar acest lucru nu printr-o interdicție expresă, ci printr-o omisiune normativă care permite discreția autorității. **Într-o asemenea situație, dreptul la apărare nu mai poate fi echilibrat cu drepturi sau interese discreționare ale procuraturii sau a instanței într-o eventualitate de contribuție/necontrinuție/măsură de contribuție procesuală. Dreptul la apărare are prioritate și prevalență, iar pârghia balanței trebuie să încline în favoarea sa.**

157. **Este esențial de subliniat că, din momentul în care se apelează la dreptul la apărare prin solicitarea restituirii probelor, orice marjă de oportunitate a autorităților este exclusă**. Dreptul fundamental activat prevalează asupra oricărei discreții administrative sau judiciare, iar lipsa unui cadru normativ care să reflecte această prioritate constituie, *eo ipso*, **o încălcare constituțională.**

IV. Privitor la conflictul între drepturile fundamentale și marja discreționară a organelor statului

În speță se confruntă două planuri:

A. pe de o parte, **Drepturile fundamentale și la caz absolute** invocate de revizuienți:

1. dreptul martorului de a-și recupera documentele în original ce îi aparțin,
2. dreptul de proprietate privată (art. 1 Protocolul nr. 1 CEDO, art. 46 și art. 127 din Constituție),
3. dreptul la acces efectiv la justiție (art. 20 Constituție, art. 6 și art. 13 CEDO),
4. dreptul la apărare (art. 26 Constituție, art. 6 CEDO);
5. egalitatea armelor într-o procedură penală de revizuire (art. 16 Constituție)

B. iar pe de altă parte, **dreptul discreționar** al procuraturii și instanțelor de a organiza administrarea probelor, inclusiv păstrarea dosarului și a materialelor probatorii.

V. Privitor la încălcarea principiului proporționalității și a art. 54 din Constituție

158. Articolul 54 din Constituție permite restrângerea exercițiului unor drepturi doar dacă restrângerea este prevăzută de lege, urmărește un scop legitim, este necesară într-o societate democratică și nu atinge însăși existența dreptului. În speță, nu se poate vorbi despre o restrângere „prevăzută de lege" în sens constituțional, deoarece legea nu definește conținutul, limitele și durata ingerinței.

159. Mai mult, chiar dacă s-ar invoca un scop legitim, lipsa termenelor, a obligației de motivare și a controlului efectiv **face imposibil testul proporționalității**.

160. Ingerința nu este temporară, nu este calibrată și nu este supusă unui control real. **Prin urmare, ea atinge însăși substanța drepturilor afectate, ceea ce este interzis de art. 54.**

VI. Privitor la încălcarea principiului egalității și a egalității armelor

161. **Articolul 16 din Constituție devine incident în măsura în care statul, prin organele sale, deține exclusiv probele determinante și poate controla accesul la ele, în timp ce revizuienții sunt obligați să le prezinte pentru a-și susține cererea.**

162. Această **asimetrie structurală** creează o **inegalitate de arme incompatibilă cu procesul echitabil**. Când una dintre părți controlează probele și, implicit, șansele de succes ale procedurii, egalitatea este doar formală.

VII. Neconstituționalitatea prin omisiune și prin efect: paralela obligatorie cu jurisprudența Curții Constituționale

163. În jurisprudența sa recentă, în special prin **Hotărârea nr. 11 din 23 septembrie 2025, Curtea Constituțională a Republicii Moldova** a consacrat expres ideea că omisiunea legiuitorului de a norma garanții procedurale esențiale într-o normă de procedură penală poate constitui, în sine, neconstituționalitate. **Curtea a arătat că simpla existență formală a unui drept nu este suficientă; dreptul trebuie să fie realizabil, iar cadrul normativ trebuie să prevină arbitrarul.**

164. Aplicat ***mutatis mutandis***, acest raționament conduce la concluzia că **art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP este neconstituțional nu doar pentru ceea ce permite explicit, ci pentru ceea ce omite să reglementeze.**

165. Or, omisiunea generează efecte concrete: ingerință continuă în proprietate, blocarea accesului la justiție, neutralizarea apărării și ruperea egalității armelor. Neconstituționalitatea este, astfel, dublă: **prin omisiune** (lipsa garanțiilor) și **prin efect** (încălcarea efectivă a drepturilor).

VIII. Concluzia privind prevalența drepturilor fundamentale și obligația de intervenție a Curții

166. **În balanța intereselor concurente, nu se află, de fapt, două drepturi de rang egal.** Pe de o parte, există drepturi fundamentale cu caracter imperativ – accesul efectiv la justiție și dreptul la apărare –, iar pe de altă parte, există o pretinsă discreție a autorităților de a restitui sau nu documente.

167. **Constituția nu permite ca această discreție să prevaleze. Din momentul în care drepturile fundamentale sunt activate, ele dobândesc prioritate, iar pârghia balanței înclină inevitabil în favoarea lor.**

168. Dacă norma contestată nu permite acest rezultat, atunci **norma este incompatibilă cu Constituția.**

169. În consecință, se impune constatarea neconstituționalității art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP, în măsura omisiunii legislative constatate, și obligarea legiuitorului de a institui un cadru normativ clar, previzibil și efectiv, care să garanteze realizarea drepturilor fundamentale și să prevină blocarea procedurilor judiciare, inclusiv a revizuirii pendinte.

CONCLUZII FINALE

Din analiza exhaustivă expusă în capitolele precedente rezultă, fără echivoc, că dispozițiile **articolului 90 alineatul (12) punctul 13) din Codul de procedură penală, în forma și conținutul lor actual, sunt incompatibile cu Constituția Republicii Moldova, în măsura în care legiuitorul a omis să instituie garanții procedurale clare, previzibile și efective pentru realizarea dreptului martorului de a-și recupera documentele ce îi aparțin, în original, atunci când acestea constituie probe indispensabile într-o procedură judiciară pendinte.**

Curtea este chemată să observe că neconstituționalitatea dedusă controlului nu este una formală sau ipotetică, ci una **structurală și operațională**, generată de omisiunea normativă a legiuitorului, care permite reținerea arbitrară a documentelor private și creează premisele încălcării cumulative a mai multor drepturi fundamentale. Această omisiune produce efecte juridice concrete: afectează dreptul de proprietate, golește de conținut accesul efectiv la justiție, neutralizează dreptul la apărare și rupe egalitatea armelor într-o procedură penală extraordinară, menită, prin definiție, să corecteze erori judiciare.

Este esențial de subliniat că, din momentul în care martorul/revizuientul solicită restituirea documentelor pentru a le utiliza ca probe într-o procedură de revizuire pendinte, acesta nu mai apelează la un drept procedural relativ sau la o favoare administrativă, ci activează **drepturi fundamentale cu caracter imperative și absolut**, în special dreptul de acces efectiv la justiție (art. 20 din Constituție) și dreptul la apărare (art. 26 din Constituție). Aceste drepturi au **prioritate și prevalență asupra oricărei pretinse discreții a procuraturii de a restitui sau nu documentele și asupra oricărei marje de apreciere a instanței de a contribui sau nu la realizarea lor**. Într-o asemenea situație, pârghia balanței constituționale înclină inevitabil în favoarea drepturilor fundamentale, iar orice cadru normativ care nu permite acest rezultat este, eo ipso, incompatibil cu Constituția.

În același timp, **Curtea este chemată să asigure coerența propriei jurisprudențe**. Raționamentele dezvoltate în **Hotărârea nr. 11 din 23 septembrie 2025**, prin care **Curtea Constituțională a Republicii Moldova** a constatat neconstituționalitatea unor dispoziții din Codul de procedură penală pentru omisiunea legiuitorului de a norma garanții procedurale esențiale, sunt aplicabile mutatis mutandis și în prezenta cauză. La fel ca în acel precedent, simpla proclamare a unui drept, în absența mecanismelor care să îi asigure efectivitatea, nu satisface exigențele Constituției și transformă norma într-un vector al arbitrariului.

Prin urmare, neconstituționalitatea **art. 90 alin. (12) pct. 13) CPP se** manifestă sub un dublu aspect:

1. **neconstituționalitate prin omisiune**, întrucât legiuitorul nu a reglementat termene, condiții stricte de refuz, obligația de motivare, mecanismele de control și raportul dintre dreptul la restituire și alte proceduri judiciare pendinte;
2. **neconstituționalitate prin efect**, întrucât această omisiune permite ingerințe disproporționate în drepturi fundamentale și compromite efectivitatea unor remedii judiciare prevăzute de lege.

Respectiv sunt întrunite condițiile cumulative prevăzute de Legiuitor la articolul 7 CPP care guvernează legalitatea procesului penal (3¹) La ridicarea excepției de neconstituționalitate și la sesizarea Curții Constituționale, instanța de judecată nu este în drept să se pronunțe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității normelor contestate cu prevederile Constituției, limitându-se la verificarea întrunirii următoarelor condiții: a) obiectul excepției intră în categoria actelor prevăzute la art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; b) excepția este ridicată de către una dintre părți sau de reprezentantul acesteia ori de către instanța de judecată din oficiu; c) **prevederile contestate urmează a fi aplicate în procesul judecării cauzei**; d) nu există o hotărâre anterioară a Curții Constituționale având ca obiect prevederile contestate, **urmând a fi sesizată Curtea Constituțională în privința incidenței nuanțate.**

În temeiul articolelor 1 alin. (3), 7, 9, 16, 20, 23, 26, 46, 54 și 127 din Constituția Republicii Moldova, coroborate cu standardele constituționale și internaționale privind efectivitatea drepturilor fundamentale,

SOLICITĂM SOLEMN CURȚII CONSTITUȚIONALE

1. **Să admită excepția de neconstituționalitate** ridicată în prezenta cauză.
2. **Să constate neconstituționalitatea articolului 90 alineatul (12) punctul 13) din Codul de procedură penală**, în măsura în care acesta, prin omisiunea legiuitorului de a reglementa garanții procedurale clare și efective, permite reținerea arbitrară a documentelor ce aparțin martorului și împiedică utilizarea acestora ca probe în proceduri judiciare pendinte, inclusiv în procedura extraordinară de revizuire.
3. **Să stabilească obligația Legiuitorului** de a interveni legislativ, într-un termen rezonabil, pentru a institui termene clare de soluționare a cererilor de restituire, condiții strict delimitate și expres prevăzute de lege pentru eventualul refuz, obligația de motivare a oricărui refuz sau tergiversări, mecanisme efective de control judiciar, **reguli de prioritate care să asigure prevalența drepturilor fundamentale (accesul la justiție și dreptul la apărare) atunci când documentele constituie probe indispensabile într-o procedură judiciară pendinte.**
4. **Să dispună efectele hotărârii sale** în sensul aplicării prioritare a Constituției și al înlăturării practicilor arbitrare care au condus la încălcarea drepturilor fundamentale în cauza pendinte.

F. Lista documentelor relevante

ANEXATE CU PREZENTA SESIZARE:

1. Ordonanța de ridicare din 18.02.2014
2. Proces verbal de ridicare din 18.02.2014
3. Demers din 19.08.2024 în adresa Procuraturii Chișinău of.Rășcani
4. Demers din 30.09.2024 în adresa Procuraturii Chișinău of.Rășcani
5. Demers din 14.10.2025 în adresa Procuraturii Chișinău of.Rășcani
6. Demers din 05.03.2025 în adresa Procuraturii Generale.

Totodată, spre examinare în contenciosul constituțional urmează a fi prezentat Înaltei Curți de către instanță **materialul integral al dosarului.**

**** Sfârșit capitol F ****

G. Declarația și semnătura autorilor sesizării

Declarăm pe onoare ca informațiile ce figurează în prezentul formular de sesizare sunt exacte și veridice.

Locul: mun.Chișinău, Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana

Data: **"_19_" ianuarie 2026**

GHERMAN ALA

(Semnătura autorului sesizării sau a reprezentantului)

GHERMAN PAVEL

(Semnătura autorului sesizării sau a reprezentantului)

33

Dosar nr.10-2712/2024
/1-21107835-12-10-17122024-1/

ÎNCHEIERE

13 februarie 2026 mun. Chişinău

Judecătoria mun. Chişinău, sediul Ciocana
Instanţa compusă din:
Preşedintele şedinţei, Judecător, Vladislav Negru
Grefier, Maria Stratulat
Cu participarea:
Petiţionarului, Pavel Gherman
Petiţionarei, Ala Gherman

a examinat în şedinţă de judecată închisă, cererea petiţionarilor Pavel Gherman şi Ala Gherman privind ridicarea excepţiei de neconstituţionalitate în cadrul examinării plângerii depusă de către petiţionarii Pavel Gherman şi Ala Gherman, în condiţiile art. 313 Cod de procedură penală împotriva actelor organului de urmărire penală, ale procurorului şi ale procurorului ierarhic superior, instanţa de judecată,

A CONSTATAT:

Petiţionarii Pavel Gherman şi Ala Gherman au depus la data de 16.12.2024, o plângere în conformitate cu prevederile art. 313 Cod de procedură penală al RM, solicitând obligarea Procuraturii mun. Chişinău, oficiul Râşcani de a restitui toate documentele ridicate în cadrul dosarului nr. 2014020206 prin procesul verbal de ridicare din 18.02.2014 şi ordonanţa de ridicare din 18.02.2014, care constituie temeiuri de revizuire a cauzei penale nr. 2008030943, dosarul pedinte, aflat la Judecătoria Chişinău, sediul Buiucani şi obligarea Procuraturii mun. Chişinău, oficiul Râşcani de a elibera copiile autentificate oficial de pe rapoartele de expertiză efectuate în dosarul nr. 2014020206, şi anume raportul de expertiză nr. 34/12/1-R-794 din 26.02.2016, raportul de expertiză judiciară nr. 1082-1083 din 07.10.2016 şi raportul de expertiză nr. 3662 din 30.04.2014, care constituie probe şi temeiuri de revizuire a dosarului penal nr. 2008030943.

La 17.12.2024, plângerea depusă de petiţionarii Pavel Gherman şi Ala Gherman, în ordinea art. 313 Cod de procedură penală, fiind înregistrată cu numărul de ordine 10-2712/2024, a fost repartizată pentru examinare, în mod aleatoriu, prin Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor, judecătorului Sergiu Ciobanu.

Prin încheierea vicepreşedintelui interimar al Judecătoriei Chişinău, Constantin Damaschin, din 10.01.2025, s-a dispus redistribuirea aleatorie prin intermediul PIGD-ului a plângerii depuse de petiţionarii Pavel Gherman şi Ala Gherman, în ordinea art. 313 Cod de procedură penală.

Astfel, la data de 13.01.2025, plângerea depusă de către petiţionarii Pavel Gherman şi Ala Gherman, în ordinea art. 313 Cod de procedură penală, a fost redistribuită aleatoriu spre examinare prin intermediul PIGD-ului, judecătorului Judecătoriei Chişinău, sediul Ciocana, Vladislav Negru.

Întru conformarea prevederilor procesual-penale în vigoare vizate în art. 313 alin. (4) Cod de procedură penală al RM, prin notificare, părţile au fost informate că examinarea plângerii se va petrece la data de 13.02.2025, în lipsa părţilor, totodată procurorul fiind obligat să prezinte instanţei de judecată materialele corespunzătoare vizate prin plângerea petiţionarei, în vederea unei examinări obiective a plângerii.

Prin încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 13.02.2025, în legătură volumul exagerat de cauze aflate în gestiunea judecătorului desemnat cu atribuții de judecător de instrucție, se impune necesitatea fixării unui nou termen pentru examinarea plângerii petiționarilor Pavel Gherman și Ala Gherman în ordinea art. 313 Cod de procedură penală, și anume pentru data de 24 martie 2025.

Potrivit încheierii Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 24.03.2025, în legătură cu lipsa materialelor de la instituțiile procuraturii, se impune necesitatea fixării unui nou termen pentru examinarea plângerii petiționarilor Pavel Gherman și Ala Gherman în ordinea art. 313 Cod de procedură penală, și anume pentru data de 11 aprilie 2025.

Prin încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 22.04.2025, în legătură cu faptul că la data de 11.04.2025 s-a petrecut Adunarea Generală a Judecătorilor și în perioada 14 aprilie 2025 până la 18 aprilie 2025, inclusiv, judecătorul s-a aflat în concediu anual de odihnă, se impune necesitatea fixării unui nou termen pentru examinarea plângerii petiționarilor Pavel Gherman și Ala Gherman în ordinea art. 313 Cod de procedură penală, și anume pentru data de 16 mai 2025.

Potrivit încheierii Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 19.05.2025, în legătură cu faptul că judecătorul a fost implicat la examinarea cauzelor aflate în gestiune la Judecătoria Hîncești, sediul Leova, se impune necesitatea fixării unui nou termen pentru examinarea plângerii petiționarilor Pavel Gherman și Ala Gherman în ordinea art. 313 Cod de procedură penală, și anume pentru data de 13 iunie 2025.

Prin încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 13.06.2025, reieșind din complexitatea cazului, judecătorul de instrucție, consideră oportun de a fixa ședința de judecată, pentru a elucida toate circumstanțele neclare, astfel se impune necesitatea fixării unui nou termen pentru examinarea plângerii petiționarilor Pavel Gherman și Ala Gherman în ordinea art. 313 Cod de procedură penală, și anume pentru data de 14 iulie 2025, cu înștiințarea părților.

La data de 14 iulie 2025 judecătorul Vladislav Negru s-a aflat în concediu anual de odihnă, motiv din care s-a dispus necesitatea fixării unui nou termen pentru examinarea plângerii petiționarilor Pavel Gherman și Ala Gherman în ordinea art. 313 Cod de procedură penală, și anume pentru data de 08 august 2025.

Ulterior, la data de 08 august 2025 judecătorul Vladislav Negru a fost antrenat la examinarea cauzelor rămase în procedura Judecătoriei Hîncești, sediul Leova, motiv din care s-a dispus necesitatea fixării unui nou termen pentru examinarea plângerii petiționarilor Pavel Gherman și Ala Gherman în ordinea art. 313 Cod de procedură penală, și anume pentru data de 29 august 2025, orele 15:00, cu prezența participanților la proces.

La data de 29 august 2025 judecătorul Vladislav Negru a fost antrenat la examinarea demersurilor cu privire la audierea martorului minor în condiții speciale, motiv din care s-a dispus necesitatea fixării unui nou termen pentru examinarea plângerii petiționarilor Pavel Gherman și Ala Gherman în ordinea art. 313 Cod de procedură penală, și anume pentru data de 04.11.2025.

La data de 04 noiembrie 2025 judecătorul Vladislav Negru se află în concediu anual de odihnă, motiv din care s-a dispus necesitatea fixării unui nou termen pentru examinarea plângerii petiționarilor Pavel Gherman și Ala Gherman în ordinea art. 313 Cod de procedură penală, și anume pentru data de 27.11.2025, orele 14:00.

În cadrul ședinței de judecată, petiționarul Pavel Gherman a solicitat admiterea cererii privind ridicarea excepției de neconstituționalitate în cadrul examinării plângerii depusă de către Ala Gherman și Pavel Gherman în condițiile art. 313 Cod de procedură penală împotriva actelor organului de urmărire penală, ale procurorului și ale procurorului ierarhic superior.

Petiționara Ala Gherman, în ședința de judecată a susținut poziția expusă de petiționarul Pavel Gherman.

Procurorul în ședința judiciară nu s-a prezentat, fiind întreprinse măsuri de înștiințare despre locul, data și ora examinării cauzei, prin urmare, instanța de judecată, ghidându-se de cerințele art. 313 Cod de procedură penală, a dispus examinarea cauzei în lipsa acestuia.

Audiind opinia participanților la proces, studiind temeiurile de fapt și de drept invocate în cerere și raportându-le, per ansamblu, condițiilor speței, instanța de judecată ajunge la concluzia de a admite cererea privind ridicarea excepției de neconstituționale în cadrul examinării cauzei, reieșind din considerentele ce urmează.

Potrivit prevederilor art. 7 alin. (3), alin. (3/1) și alin. (3/2) din Cod de procedură penală, în cazul existenței incertitudinii cu privire la constituționalitatea legilor și a hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și a ordonanțelor Guvernului, care urmează a fi aplicate în procesul judecării cauzei, instanța de judecată, din oficiu sau la cererea unui participant la proces, sesizează Curtea Constituțională pentru a se pronunța asupra constituționalității acestora.

La ridicarea excepției de neconstituționalitate și la sesizarea Curții Constituționale, instanța de judecată nu este în drept să se pronunțe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității normelor contestate cu prevederile Constituției, limitându-se la verificarea întrunirii următoarelor condiții:

a) obiectul excepției intră în categoria actelor prevăzute la art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție;

b) excepția este ridicată de către una dintre părți sau de reprezentantul acesteia ori de către instanța de judecată din oficiu;

c) prevederile contestate urmează a fi aplicate în procesul judecării cauzei;

d) nu există o hotărâre anterioară a Curții Constituționale având ca obiect prevederile contestate.

Ridicarea excepției de neconstituționalitate se dispune în termen de 5 zile prin încheiere care nu se supune niciunei căi de atac și care nu afectează continuarea examinării în fond a cauzei. Însă, până la pronunțarea Curții Constituționale asupra excepției de neconstituționalitate, dezbaterile judiciare se suspendă, cu excepția examinării demersurilor privind măsurile procesuale de constrângere. Instanța de judecată este obligată să sesizeze Curtea Constituțională în termen de 5 zile de la data emiterii încheierii.

Instanța reține că excepția de neconstituționalitate reprezintă o procedură de inițiere de către instanțele ordinare de judecată, la inițiativa părților sau din oficiu, a controlului conformității unei legi sau a unui alt act normativ, cu normele constituționale. Ea reflectă existența raportului triunghiular între partea aflată în proces, instanța de judecată, în fața căreia se invocă neconstituționalitatea, și Curtea Constituțională, chemată să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

Edictarea și aplicarea corectă, uniformă și în spiritul principiilor constituționale a legii reprezintă pilonul statului de drept, iar, în consecință, excepția de neconstituționalitate constituie o garanție constituțională a drepturilor și libertăților conferite cetățenilor pentru apărarea lor împotriva unor eventuale abateri ale legiuitorului prin instituirea unor norme contrare Constituției.

Conform art. 135, alin. (1), lit. a) din Constituția Republicii Moldova: Curtea Constituțională: a) exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

În conformitate cu pct. 82 din Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016 pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova, judecătorul ordinar nu se va pronunța asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, ci se va limita exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții: obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică faptul că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu; prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei; nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate.

Verificarea constituţionalităţii normelor contestate constituie competenţa exclusivă a Curţii Constituţionale. Astfel, judecătorii ordinari nu sunt în drept să refuze părţilor sesizarea Curţii Constituţionale, decât doar în condiţiile menţionate la pct. 82.

Totodată, instanţa remarcă că, în conformitate cu art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituţia Republicii Moldova, Curtea Constituţională exercită, la sesizare, controlul constituţionalităţii legilor şi hotărârilor Parlamentului, a decretelor Preşedintelui Republicii Moldova, a hotărârilor şi ordonanţelor Guvernului, precum şi a tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte.

În această ordine de idei, instanţa reţine că verificarea constituţionalităţii **sintagmei prescrise în art. 90 alin. (12) pct. 13) Cod de procedură penală "martorul are dreptul să i se restituie bunurile ridicate de organul de urmărire penală sau prezentate de el însuşi în calitate de probe, să primească documentele, ce îi aparţin, în original"**, formează obiectul controlului constituţionalităţii prin prisma art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituţia Republicii Moldova şi pct. 82 al Hotărârii nr. 2 din 09.02.2016.

Concomitent, se atestă că în conformitate cu pct. 82 din Hotărârea Curţii Constituţionale nr. 2 din 9 februarie 2016 pentru interpretarea articolului 135 alin.(1) lit. a) şi g) din Constituţia Republicii Moldova, sesizarea înaintată de către petiţionar întruneşte condiţia că norma vizată poate fi supusă controlului constituţionalităţii, ori aceste chestiuni au tangenţă directă cu soluţionarea cauzei.

În cauza Ivanciuc vs Romania (decizia nr.18624/03), fiind invocat refuzul instanţei de judecată de a sesiza Curtea Constituţională cu o excepţie de neconstituţionalitate, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a menţionat: „Este conform funcţionării unui asemenea mecanism faptul că judecătorul verifică dacă poate sau trebuie să depună o cerere preliminară, asigurându-se că aceasta trebuie să fie rezolvată pentru a permite să se soluţioneze litigiul pe care este chemat să-l cunoască. Acestea fiind zise, nu este exclus ca, în unele circumstanţe, refuzul exprimat de o instanţă naţională, chemată să se pronunţe în ultimă instanţă, ar putea aduce atingere principiului echităţii procedurii, aşa cum este enunţat la articolul 6 § 1 al Convenţiei Europene, în special atunci când un asemenea refuz este atins de arbitrar (Coëmeşialţii v. Belgia, cererile nr.32492/96, 32547/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 şi 33210/96, § 114, şiWynen v. Belgia, cererea nr.32576/96, § 41)".

De asemenea, instanţa reţine că prevederile art. 6 din Convenţie nu garantează dreptul ca o instanţă naţională sau internaţională să fie sesizată cu o chestiune prejudiciară. În acelaşi timp, faţă de sistemul de drept ucrainean, în care persoanele fizice nu pot sesiza direct instanţa constituţională, ci numai prin intermediul instanţelor de fond, care au o marjă de apreciere în privinţa sesizării, Curtea Europeană a statuat că instanţele au omis să analizeze cererea reclamantei din punctul de vedere al compatibilităţii cu dispoziţiile constituţionale şi, prin urmare, ignorând acest aspect, deşi el era specific, important şi pertinent, au determinat încălcarea dispoziţiilor art. 6 § 1 din Convenţie Europene.

Urmare a celor invocate, instanţa găseşte necesar a admite cererea petiţionarilor Ala Gherman şi Pavel Gherman, privind ridicarea excepţiei de neconstituţionalitate asupra textului de lege şi anume a **sintagmei prescrise în art. 90 alin. (12) pct. 13) Cod de procedură penală "martorul are dreptul să i se restituie bunurile ridicate de organul de urmărire penală sau prezentate de el însuşi în calitate de probe, să primească documentele, ce îi aparţin, în original, prin prisma incidenţei cu art. 1, art. 7, art. 9, art. 16, art. 20, art. 23, art. 26, art. 46, art. 52 şi art. 127 din Constituţia Republicii Moldoa, protocolul nr. 1 art. 1 Protecţia proprietăţii în conexiune cu art. 6 şi art. 13 din Convenţie.**

În temeiul celor expuse şi în conformitate cu prevederile art. art. 7, 41, Cod de procedură penală, art. 135 din Constituţia Republicii Moldova, în acord cu Hotărârea Curţii Constituţionale nr. 2 din 09.02.2016 pentru interpretarea art. 135 alin. (1) lit. a) şi g) din Constituţie, instanţa de judecată, –

D I S P U N E:

35

Se admite cererea petiționarilor Pavel Gherman și Ala Gherman privind ridicarea excepției de neconstituționalitate în cadrul examinării plângerii depusă de către petiționarii Ala Gherman și Pavel Gherman în condițiile art. 313 Cod de procedură penală împotriva actelor organului de urmărire penală, ale procurorului și ale procurorului ierarhic superior.

Se ridică excepția de neconstituționalitate pentru controlul constituționalității asupra textului de lege, și anume a **sintagmei prescrise în art. 90 alin. (12) pct. 13) Cod de procedură penală "martorul are dreptul să i se restituie bunurile ridicate de organul de urmărire penală sau prezentate de el însuși în calitate de probe, să primească documentele, ce îi aparţin, în original, prin prisma incidenței cu art. 1, art. 7, art. 9, art. 16, art. 20, art. 23, art. 26, art. 46, art. 52 și art. 127 din Constituția Republicii Moldoa, protocolul nr. 1 art. 1 Protecția proprietății în conexiune cu art. 6 și art. 13 din Convenție.**

Se remite în adresa Curții Constituționale prezenta încheiere și sesizarea petiționarilor Ala Gherman și Pavel Gherman.

Încheierea separat nu este susceptibilă căilor de atac, însă poate fi atacată odată cu fondul cauzei.

Președintele ședinței,
Judecătorul **Vladislav Negru**
Copia corespunde originalului,
Judecătorul **Vladislav Negru**